

LES DONES CORRESPONSALS DE GUERRA

Martina Anson Mora
Tutora: Isabel López
Ins Les Cinc Sènies
16 de desembre de 2022
2n batxillerat 2022-2023

NOTA D'AGRAÏMENTS

En primer lloc, m'agradaria donar les gràcies a la meva tutora del Treball de Recerca, Isa López, per la dedicació i ajuda que m'ha donat sempre. Per respondre qualsevol dubte que tingués, per corregir els errors quan ha fet falta i per aportar-me idees sobre el tema escollit.

En segon lloc, agrair a la Txell Feixas i la Marialba Gilabert per respondre'm l'entrevista i ajudar-me a veure coses, que jo sola no hagués vist sense la seva anàlisi i que m'han fet falta per poder elaborar la part pràctica d'aquest treball.

I per últim, però no per això menys important: a la meva família i amics, per orientar-me sobre com enfocar el tema d'aquest treball i sobretot per estar aguantant els moments en què he estat més estressada durant aquests mesos i donar-me ànims.

Dedico tot el meu treball a la meva tieta i periodista Montse Mora. Per ser el meu referent periodístic i destinar part del seu temps a ajudar-me, guiar-me i assessorar-me en tot moment. I també a tots els periodistes corresponsals que cada dia es juguen la vida en fer la seva feina.

Gràcies.

RESUM

Aquest treball anomenat "les dones corresponsals de guerra", fa un recull de la història del periodisme corresponsal fins a arribar a l'actualitat, agafant alguns exemples de dones periodistes com a referents. Per així acabar veient l'evolució que ha tingut el gènere femení, la situació en la qual està ara i el paper de la dona dins d'aquest àmbit.

ABSTRACT

This work, called "women war correspondents", covers the history of correspondent journalism up to the present day, taking as a reference some examples of women journalists. In order to end up looking at the evolution of the female gender, the situation in which it finds itself now and the role of women in this area.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	6
MARC TEÒRIC	9
1. MITJANS DE COMUNICACIÓ	9
1.1 El/la periodista	13
2. CORRESPONSAL DE GUERRA	13
3. HISTÒRIA DEL PERIODISME DE GUERRA	15
4. EL PAPER DE LA DONA A LA GUERRA	16
5. BIOGRAFIA DE LES PRIMERES DONES	21
CORRESPONSALS	21
5.1 Carmen de Burgos	21
5.2 Gerda Taro	23
6. BALANÇ DE LA VIOLÈNCIA CONTRA PERIODISTES	26
6.1 El cas de la Marie Colvin	29
7. EL PERIODISME DEL SEGLE XXI	31
7.1 Aparició de les xarxes socials	32
MARC PRÀCTIC	35
8. PROCEDIMENT	35
8.1 Interpretació dels resultats de les entrevistes i altres fonts documentals	39
CONCLUSIONS	45
BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	48
ANNEXOS	57

INTRODUCCIÓ

Escollir el tema del treball he de dir que em va resultar difícil. M'interessaven molts temes i no sabia per quin decantar-me, però finalment vaig optar per un tema relacionat amb el departament d'humanitats, ja que les assignatures d'aquesta branca són les que sempre m'han cridat més l'atenció. Finalment, vaig escollir fer el treball sobre les dones corresponsals de guerra. A més a més, dos motius molt senzills m'han fet triar aquest tema. El primer és que els conflictes bèl·lics formen part dels mitjans de comunicació, i aquest és un camp que m'interessa i em motiva molt. Sempre m'he sentit atreta pel periodisme. L'altre motiu és que vaig trobar molt interessant desenvolupar aquest tema des del punt de vista de les dones. Penso que és necessari donar visibilitat al gènere femení quan ha estat jugant un paper secundari en molts casos, i aquest podria un motiu per investigar-ho.

En un primer moment, abans de començar, tenia una altra perspectiva. Només un parell d'idees relacionades, però no sabia com enfocar-ho ni com ho treballaria. Vaig tenir una conversa amb la meva tutora i a partir d'allà vaig decidir que el treball tot i que podria estar molt bé necessitava precisar més el tema, ja que el meu plantejament inicial era molt general. Llavors vaig decidir centrar la meva mirada en el periodisme des del punt de vista dels conflictes bèl·lics i més concretament en el gènere femení.

Un cop fixat el focus d'atenció, vaig deixar altres aspectes de costat, com ara el tema del paper de la dona als mitjans de comunicació televisius. Crec que tot va cobrar sentit i vaig iniciar un camí més segur, sense titubejar i amb més confiança. Teniu a les mans el resultat d'aquesta feina.

Les hipòtesis han estat, sens dubte, un procés complicat. Especialment el començament de tota aquest treball. Però finalment en informar-me més del tema van sorgir-ne algunes que són clau. Les seves respostes, les conclusions a les quals he arribat, donen sentit a aquest treball.

- “L'estudi de l'evolució de la dona al llarg de la història com a corresposal de guerra, i com aquest ha influenciat a les periodistes actuals”.

- “Agafar la professió de periodisme en conflicte bèl·lic com a exemple de les diferències professionals entre l’home i la dona”.
- “Potser la revisió de la història i descobrir el paper de la dona com a periodistes de guerra seria la solució per tenir un periodisme amb més presència femenina en un futur pròxim”.

En el meu treball s’explica la història d’una dona apassionada i apassionant. Una història que dins d’ella mateixa conté altres històries d’altres dones, que les representa, les relata i és la història de la Taro, Gerda Taro.

Va passar durant la Guerra Civil Espanyola. Un exemple molt clar d’una situació no massa habitual per l’època: trobar-nos entre els soldats de la república i els franquistes, una dona fotografiant les coses que passaven. Aquesta dona fotògrafa era Gerda Taro. Coneguda també com l’acompanyant del famós Robert Capa. La problemàtica la trobem en el fet que dues persones estan fotografiant el mateix, però un és reconegut i l’altra no. Per què?, pot ser que sigui una qüestió de gènere?.

Aquest treball només pretén analitzar el **perquè la dona, al llarg de la història, no ha tingut la mateixa representativitat que l’home en situacions de conflicte. I quin paper juga i representa la dona actualment com a corresponsal de guerra.**

Per desenvolupar aquest treball, crec que és adient, i així ho he fet, comparar alguns casos concrets de dones les quals han estat o estan formades en aquest àmbit i han arribat a ser rellevants. A partir d’aquí, he analitzat les diferències i els punts en comú entre algunes de les primeres corresponsals de conflictes bèl·lics, i ho he comparat amb el cas de dues periodistes actuals i corresponsals, una periodista dels mitjans de comunicació audiovisuals, anomenada Txell Feixas i l’altra periodista especialitzada de l’emissora Catalunya Ràdio, la Marialba Gilabert. Arran d’aquests dos punts de vista, extrets a partir d’entrevistes (aquesta ha estat la metodologia de treball que nodreix la part pràctica), he pogut arribar a unes conclusions objectives.

El meu treball es divideix en dues parts. Aquesta estructura és la que permet donar resposta als meus objectius inicials i hipòtesis plantejades. En una primera

part teòrica, em centro en la investigació, la recerca de tota la part històrica de les corresponsals. I, d'altra banda, en segon terme trobareu la part pràctica. Entrevistes que donen arguments d'autoritat i de l'experiència, de vivències personals de primera mà.

MARC TEÒRIC

1. MITJANS DE COMUNICACIÓ

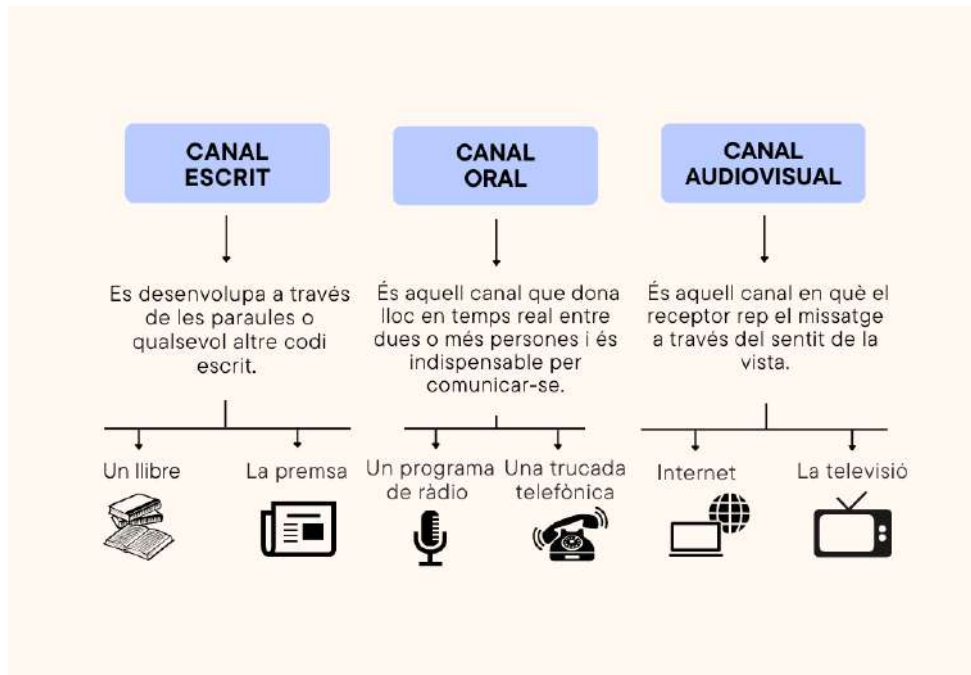
Els Mitjans de comunicació són els sistemes de transmissió d'informació que ens permeten estar en contacte amb altres persones o rebre aquesta informació sobre el que passa al nostre voltant, amb l'objectiu d'informar d'allò que passa en el món.

Tota situació comunicativa en què es produeixi un intercanvi d'informació necessita elements com un emissor i un receptor. La seva interacció donarà lloc a l'acte comunicatiu. En aquest context, l'emissor recorre a paraules i gestos amb la idea de transmetre un missatge. La intenció comunicativa és el propòsit que el parlant persegueix amb l'emissió del discurs, amb la finalitat de produir un efecte "x" al receptor.

Els elements de la comunicació que constitueixen l'acte comunicatiu són diversos, i cadascun d'ells té la seva funció¹:

- **Emissor:** És el subjecte o els subjectes que produeixen el missatge.
- **Receptor:** És el destinatari real a qui va dirigit el missatge.
- **Canal:** És el mitjà físic a través del qual es transmet el missatge. Entre els canals més habituals trobem l'escrit, l'oral i l'audiovisual.

¹ Preparete. (2021). *La comunicació*. Preparete.com.
<https://aula.preparate.com.ar/uploads/1615329891%20-%20La%20comunicaci%C3%B3n.pdf>

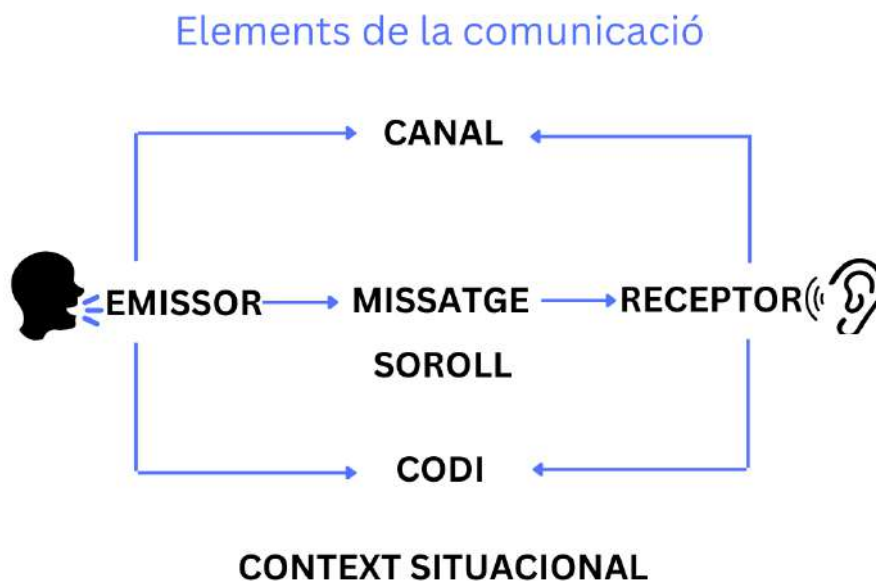

Imatge 1: Tipus de canals de la comunicació. Extret de: Eguizábal, M. (2021, novembre 22). 3 tipus de comunicació: Los mejores profesionales- Comunicare. Comunicare - Agencia de Marketing Online. <https://www.comunicare.es/3-tipos-de-comunicacion-visual-oral-y-escrita/> [Font: elaboració pròpia].

- **Codi:** És un conjunt de signes que en combinar-se compleixen la funció de poder transmetre el missatge que envia l'emissor i que s'ha d'entendre per al receptor. Els codis més destacats que intervenen en la comunicació són:
 - Codi lingüístic: És aquella comunicació en què es fan servir paraules per transmetre un missatge. Per exemple: una conversa entre dues persones.
 - Codi no lingüístic: La comunicació no lingüística és aquella en què no es fan servir paraules, sinó gestos, sons, imatges i senyals per transmetre un missatge. Per exemple: una imatge publicitària que només té una fotografia.
- **Missatge:** És la informació, les dades que transmet l'emissor perquè arribin al receptor de forma òptima.
- **Soroll:** El soroll és una interferència en el procés de comunicació, que pot fer que no sigui fluida o fins i tot que l'arribi a interrompre.

- **Context:** És la situació que envolta un acte de comunicació i influeix en la seva comprensió.²

La frase “El mitjà és el missatge” (1964) de Marshall McLuhan³ sintetitza l’interès que susciten els mitjans de comunicació de masses i com condicionen la percepció de la realitat i la informació que ens arriba. Els mitjans de comunicació són la maquinària més perfeccionada que tenim per emetre i rebre coneixement.

Imatge 2: Elements de la comunicació. Extret de: VV.AA. (2020). Llengua Catalana i Literatura 2º Batxillerat (Catalunya). Casals S A. [Font: elaboració pròpia].

L’intercanvi d’informació pot produir-se a través de dues o més persones. Trobem, per tant, diferents tipus de mitjans segons el nombre de persones a qui va dirigit el missatge. Aquests es poden classificar en dues categories:

- **Els mitjans de comunicació de massa:** Són aquells mitjans que arriben a un gran nombre de persones a través d’un missatge, ja que la informació

² Espinosa, R. (2019). Elementos de la comunicacion: Tipos y ejemplos [Blog]. Roberto Espinosa. <https://robertoepinosa.es/2020/11/15/elementos-de-la-comunicacion/>

³ *El medio es el mensaje* | MACBA Museo de Arte Contemporáneo de Barcelona. (s.d.). Recuperat 15 desembre 2022, de <https://www.macba.cat/es/arte-artistas/recorridos/medios-comunicacion>

que es transmet és de caràcter públic. Com: l'internet, la ràdio, la televisió i la premsa escrita (diaris, revistes...).

- **Els mitjans de comunicació interpersonal:** Són aquells mitjans on hi ha una interacció donada dintre d'un context més privat, entre dos o més individus. Com: el correu, les cartes, converses telefòniques i d'altres.⁴

1.1 El/la periodista

El/la periodista és la persona que es dedica a investigar, analitzar, interpretar i divulgar sigui de manera escrita, oral o visual sobre un esdeveniment o informació en general, per després transmetre-la a través d'un mitjà de comunicació.

El *gènere periodístic* és la forma de comunicar aquests esdeveniments importants que ocorren a la societat o que resulten d'interès comú. N'hi ha 3 tipus:

- *Gèneres periodístics informatius:* Són l'explicació d'un esdeveniment a partir de dades concretes. Això implica que l'autor tracta i transmet la informació amb la màxima objectivitat possible. Dins el gènere periodístic hi trobem la notícia i el reportatge.
- *Gèneres periodístics d'opinió:* Són els articles on predomina la subjectivitat. Per tant, el periodista mostra el seu punt de vista sobre un fet. També es fa servir per expressar la posició d'un mitjà de comunicació. Dins del gènere d'opinió s'hi inclouen l'editorial, la columna, la crítica, la carta al director i l'article d'opinió.

⁴ *Categorías de los medios de comunicación—Agencia Comunicare.* (2022, febrer 16). Comunicare - Agencia de Marketing Online. <https://www.comunicare.es/categorias-de-los-medios-de-comunicacion/>

- *Gèneres periodístics interpretatius*: Es caracteritza per descriure un fet i s'hi inclou la valoració personal del redactor o periodista. Dins aquest gènere trobem la crònica i l'entrevista.⁵

Tot periodista té la mateixa funció, però no tothom descobreix informació sobre el mateix tema. Així doncs, trobem diferents tipus de periodisme, entre ells, el **periodisme de guerra**.

2. CORRESPONSAL DE GUERRA

El **periodisme de guerra** és aquella branca periodística que cobreix tots els successos que estan passant en una zona que es troba enmig d'un conflicte bèl·lic. Els/les periodistes de guerra són corresponsals, els/les quals es juguen la vida per informar la societat del que està succeint a països que en aquell moment es troben en guerra, en conflictes armats, manifestacions o esdeveniments violents de tota mena.

El paper com a corresposal, és més complicat del que sembla. Els periodistes que exerceixen aquesta feina han d'estar molt preparats tant física com psicològicament, i ser conscients que en tot moment que estaran en perill, fins i tot en risc de mort. Per tant, la perillositat d'aquest càrrec, ha fet també que molts i moltes professionals morin fent la seva feina.⁶

Tot i tota periodista de guerra ha de complir certs requisits. El que és prescindible, és la postura d'un punt de vista neutre, mantenint la seva actitud en els països que conviuen amb situacions extremes. Per això, és important tenir molta cura amb els comentaris i accions que es realitzen, perquè moltes vegades es poden

⁵ ¿Cómo se clasifican los géneros periodísticos? (2020, setembre 24). Escuela Inenka. <https://escuelainenka.com/como-clasificar-generos-periodisticos/>

⁶ Revell, I. (2017, desembre 19). Todo lo que debes saber sobre un corresposal de guerra. *Medium*. <https://medium.com/@InsRevell/todo-lo-que-debes-saber-sobre-un-corresposal-de-guerra-596df11207c9>

convertir en una “amença”. És necessari que els i les corresponents duguin a terme una sèrie d'investigacions abans de viatjar al lloc del conflicte per fer el seu reportatge, per comprendre i respectar la ideologia i la manera de pensar o actuar de les persones de qui s'envoltaran quan estiguin al país de conflicte.

El periodisme està condicionat per l'entorn on s'ubica. Aquesta feina no es pot oblidar mai, té un factor molt rellevant que condiciona el treball d'aquestes persones: *la censura*. Els/les corresponents tenen els seus posicionaments polítics i socials i a vegades es veuen obligats i obligades a no poder publicar articles o haver de modificar-los. No oblidem tampoc que el periodisme també pot arribar a ser un *arma política* capaç de modificar i manipular les idees de les persones.

3. HISTÒRIA DEL PERIODISME DE GUERRA

Des de l'Antiguitat clàssica, la guerra ha estat explicada i representada de moltes maneres. Es diu que els seus inicis es remunten a quan Juli Cèsar escrivia la Guerra de les Gàl·lies i feia arribar les redaccions a Roma, encara que l'origen de la primera narració d'un conflicte és gairebé incert. Molts periodistes com Mónica García Prieto⁷ afirmen que podem considerar Heròdot, un historiador i geògraf grec, com el primer gran narrador de conflictes amb els seus relats sobre les Guerres Mèdiques (al voltant del 430 aC).

La Primera Guerra Mundial (1914-1918), marca el començament d'una etapa en què la lluita per la informació que lliuren els aparells de censura i propaganda són presents. Els mitjans de comunicació com el cinema, la fotografia, el telèfon o el telègraf informaven, impedit que els militars poguessin controlar la informació.

No va ser fins al període de la Guerra del Vietnam (1958-1975) quan es va tenir millor cobertura periodística. En aquest moment, el Govern dels Estats Units va permetre que un gran nombre de reporters accedís al camp de batalla per

⁷ Cacho, L. (2020, gener 24). *Narrar los conflictos: El reportero de guerra*. Escuela Cursiva. <https://cursiva.com/blog/news/narrar-los-conflictos-el-reporterismo-de-guerra>

informar des de primera línia. Per primera vegada la televisió va fer que totes les històries explicades per la premsa resultessin creïbles per al públic general.

A causa de l'impacte que va generar la informació sobre la guerra en els ciutadans, els líders dels països i els polítics van elaborar uns primers estudis, arribant a la conclusió de què tot govern s'havia d'assegurar que els seus ciutadans percebien la guerra com a justa. És aquí on rau la importància creixent dels mitjans de comunicació i la necessitat de poder declarar-informar del que passa des del terreny. I per això, cal que els periodistes destinats a aquelles zones de conflicte puguin informar d'una manera segura i lliure.

A la Guerra de les Malvines (1982), el paper dels periodistes corresponsals va continuar evolucionant. El ministeri de Defensa britànic va escollir disset periodistes que serien transportats, allotjats i atesos en vaixells militars per informar del que estigués passant a la primera línia. Aquests necessitaven mitjans tecnològics des dels vaixells per enviar les seves informacions. Però encara que estiguessin ben comunicats, van estar sotmesos a explicar informacions escasses a causa de la censura militar. Per tant, es va donar una imatge irreal del que va ser realment la Guerra.

Més tard, a la guerra de l'Iraq (1991), es va transmetre per primera vegada el conflicte en directe. El fet de tenir càmeres per tot arreu va permetre que la informació periodística parlés de les coses just en el moment que passaven. Un conflicte que durant gairebé set mesos va enfrontar el govern de l'Iraq amb una coalició de 34 països liderats per l'exèrcit dels Estats Units. Aquesta connexió en directe, va canviar la perspectiva del periodisme i del sector públic, ja que el fet que la guerra es retransmetés per televisió va fer creure als espectadors que tot el que es veia era real, però eren coneixedors que les imatges també poden mentir.

Així que hem d'entendre que el procés del periodisme, al llarg de la seva existència, s'ha hagut d'adequar a les qüestions tecnològiques, polítiques i socials per realitzar el seu propòsit.

Fins ara només s'ha parlat d'exemples sobre l'evolució del periodisme i seria interessant en aquest punt del treball descobrir quin era i és el paper que juga la dona en aquests conflictes.

4. EL PAPER DE LA DONA A LA GUERRA

Abans de la Primera Guerra Mundial, els rols femenins tradicionals eren establerts a l'àmbit domèstic, les dones treballaven com a serventes i mestresses de casa, a més de feines a les fàbriques de tèxtils, la infermeria, la costura i la bugaderia.

Fins a arribar el període de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), el qual va suposar un gran canvi pel gènere femení. L'inici de la guerra va fer que una gran part de la població masculina marxés al combat, fent que per una estabilitat econòmica les dones fessin un pas endavant i agafessin un protagonisme més gran en el mercat laboral, assumint treballs i responsabilitats on abans havien estat excloses. Dins dels sectors en què es van obrir noves oportunitats laborals per a les dones, van destacar el sector de la metal·lúrgia i la indústria d'armes. Es calcula que més d'un milió i mig de dones van treballar a la indústria bèl·lica, només sumant les xifres de França i la Gran Bretanya. Concretament, el seu paper es va centrar principalment en la fabricació de projectils, armes, explosius, aeronaus i altres materials. Tot i això, després de la guerra els homes van tornar a ocupar aquests llocs.⁸

La necessitat d'afrontar la guerra, va fer que les dones treballessin per suplir la mà d'obra masculina, però anys més tard veiem un altre tipus de comportament. La dona va lluitar pels seus drets laborals i participatius a la societat, per exemple, en el període de la segona República Espanyola.

Aquesta etapa que va durar des del 1931 al 1936, va enfortir la lluita de les dones i va permetre molts canvis importants; com marcar la possibilitat d'igualtat entre gèneres, aprovar el dret a vot de les dones, i acceptar moltes reformes significatives en l'àmbit laboral. Durant aquest moment, tot allò que s'havia aconseguit era un motiu crucial per continuar lluitant, i per això gran part de les dones van decidir anar a combatre quan va començar la guerra, per sentir-se lliures i defensar els drets aconseguits durant la República.

⁸ *Mujeres en la retaguardia: El papel de las mujeres durante la Primera Guerra Mundial* | Patrimonio Cultural de Defensa. (2022, març 8). Patrimonio Cultural de Defensa Archivos, Bibliotecas, Museos. <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/novedades/mujeres-retaguardia>

A partir de l'any 1937, període de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), algunes dones es van organitzar per reivindicar al gènere femení. Com s'ensenya a la pel·lícula *Libertarias*⁹ (1996) milers d'elles van decidir allistar-se i batallar contra les tropes de Franco desafiant així el rol establert. Lluitaven contra el franquisme per no voler perdre la possibilitat de transformació sobre el paper de la dona que va generar la República. Així doncs, es pot considerar que el primer conflicte armat que va comptar amb un nombre considerable de dones va ser la Guerra Civil Espanyola.

María Teresa León va ser una escriptora espanyola que va contribuir amb la lluita de les republicanes a la Guerra Civil, defensant en els seus escrits la imatge de la dona des d'un punt de vista militar, trencant amb els estereotips els quals no corresponien la realitat de l'època. Això es veu reflectit a un article titulat *El Teniente José*¹⁰ de l'any 1936:

“Al salir de su casa para ir al taller, Josefa se vio envuelta en la ráfaga de ira popular. ¡A las armas! Grupos de hombres enrojecidos corrían las calles. ¡A las armas! La voz de la radio multiplicaba la voz magnífica de la ‘pasionaria’, pidiendo fusiles para las manos proletarias (...) El día 18 de julio ha amanecido.

Josefa fue con los demás amigos, enronquecida, cantando, respondiendo a los gritos, roja de indignación; la llevan volandas hasta donde se reparten fusiles.

-Uno para mi.

-Las mujeres no necesitan armas.

Insulta a los hombres, se quiere pegar. Una amiga le dice:

⁹ Aranda, V. (Director). (1996). *Libertarias* [Drama]. Sogetel, Lolafilms, Canal+ España.

(Anar a Annexos 1).

¹⁰ Tinta, R. L. (2017, juliol 31). *Mujeres en la España revolucionaria del 36*. La Tinta. Periodismo hasta marcharse. <https://latinta.com.ar/2017/07/mujeres-guerra-civil-espanola/>

-Tu novio anda por la Plaza España.

Sí, pero ella quiere ir con un fusil como van los hombres. Lloro. Un obrero la empuja cariñosamente.

-¡Tonta! Los hombres no lloran.”

(María Teresa León, “El Teniente José”, 1936)

Josefa animada pels carrers de la ciutat i l'ambient de triomf de les tropes republicanes demana un fusell, però resulta que l'aparten, perquè “las mujeres no necesitan armas”. Això no ho sabríem si algú no ho hagués explicat. Per això és important destacar aquelles persones que relataven el que passava amb els seus escrits i fotografies, on destaquen periodistes que estaven arriscant la vida igual que les militants. Aquí hi podem trobar Gerda Taro, Martha Gellhorn i Virginia Cowles entre d'altres, les quals van seguir de prop l'enfrontament entre nacionals i republicans, fotografiant o redactant des de primera línia de front.

Imatge 3. Taro, G. (1937). *Republicanos entrenando* [Fotografia].
<https://i0.wp.com/fotogasteiz.com/blog/wp-content/uploads/2017/10/republicanos-entrenando.png?ssl=1>

El relat ens serveix per veure que a mesura que els franquistes conquerien nous territoris el rol de les dones va anar canviant. Un cop finalitzada la guerra el paper d'aquestes va passar a segon terme, perdent llibertats i drets heretats de la República i tornant a ocupar els llocs tradicionalment considerats com a femenins. En conseqüència, la dona agafa el rol de treballar a casa, on havia d'esperar el marit i ocupar-se de les feines domèstiques adaptant-se a l'únic model existent. Va haver-hi una imposició de seguir les normes polítiques i religioses del franquisme les quals la dona tenia un lloc secundari a la societat.

La presència de la dona en conflicte, com hem parlat ara de la Guerra Civil Espanyola, també ho podem trobar més tard a la Guerra del Vietnam (1955-1975). En aquesta guerra va haver-hi una gran presència femenina. Les dones van establir i mantenir la comunicació al llarg de la guerra i a més a més participaven en els conflictes armats.

El periodisme femení també va ser present en aquest conflicte. Així ho confirma la Carolyn M. Edy, Doctora en Comunicació, afirmant que el nom de dones acreditades com a corresponsals va augmentar considerablement. Entre les que estaven a primera línia de foc hi trobem Emerson, corresponsal de *The New York Times*.¹¹

Agafant aquests períodes com a exemple, podem observar que la guerra és un altre dels escenaris en què el paper de les dones queda invisibilitzat, malgrat ser tan protagonistes com els homes i patir-ne les conseqüències. És cert que a principis dels conflictes bèl·lics, les dones no intervenien directament a la guerra, és a dir, que no anaven a l'exèrcit, però sí que contribuïen en la participació de l'organització i la indústria d'armes, entre altres.

També, encara que les dones es quedessin a casa, no implicava que no poguessin tenir problemes. Elles podien ser víctimes de tortura, atacs indiscriminats, violència sexual, detencions, segrestos, assassinats, desaparicions

¹¹ Galante, E., & Masó, G. (2021, desembre 13). Les reporteres que posen paraules i imatges als conflictes—Diari de Barcelona. *Diari de Barcelona*.
<https://www.diaridebarcelona.cat/-/reporteres-posar-paraules-i-imatges-conflictos->

forçades... A més, a més, havien de vetllar per l'alimentació i la supervivència de les seves famílies trobant el suport i l'atenció mèdica necessaris en una situació personal de pobresa, pèrdua de feina i destrucció de la llar.

Això també es fa patent en la poca visibilitat de les periodistes que van treballar durant aquests períodes, perquè avui dia, necessitem tirar enrere i reflexionar sobre la història oficial, on la dona, tant la lluitadora com la periodista, són persones que s'han caracteritzat per la seva invisibilitat.

La necessitat de revisar allò que ha passat, ens obliga a fer el retrat d'aquelles dones que es van jugar la vida en conflictes bèl·lics.

5. BIOGRAFIA DE LES PRIMERES DONES

CORRESPONSALS

La guerra, ho corroboren els fets, sempre ha estat considerada un terreny exclusiu dels homes. Es diu que les primeres normes de protecció dels periodistes en cas de conflicte armat es referien sempre al gènere masculí. I és que, malgrat que existeixin cròniques bèl·liques firmades per dones durant el segle XIX, la presència de les dones com a corresponsals de guerra es considera un fet tardà.

Hi ha hagut milers d'elles que han fet història marcant un paper important al principi del periodisme corresposnal, però m'he centrat en dos casos de pioneres i grans referents del periodisme de guerra, les quals m'han cridat especialment l'atenció i considero més rellevants per la tesi que planteja el meu treball.

5.1 Carmen de Burgos

Neix a Rodalquilar, Almería, un 10 de desembre de 1867.
Mor a Madrid, el 9 d'octubre de 1932.

Carmen de Burgos va ser periodista, escriptora, traductora, pedagoga i activista, considerada la primera

periodista professional espanyola i la primera que va exercir com a corresponsal de guerra.

Imatge 4. Carmen de Burgos. (2022). En *Wikipedia, la enciclopedia libre*. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Carmen_de_Burgos&oldid=147827922

La vida de Carmen va ser difícil. Va casar-se amb només 16 anys, amb un periodista alcohòlic i masclista, a qui va abandonar emportant-se la seva única filla. Anys després acabaria sent parella de l'escriptor Ramón Gómez de la Serna, vint-i-un anys més jove que ella.

L'any 1903 va ingressar a la redacció del *Diario Universal* i va ser corresponsal de guerra, concretament a la Guerra de Melilla. El diari per això, tan sols la va contractar per interès: atraure el públic femení i així generar més vendes, encara que ella va saber aprofitar la seva presència en el mitjà per lluitar pels drets de la dona.

El 1907 va ser admesa a l'Associació de la Premsa de Madrid, juntament amb Consuelo Álvarez Pool. Van ser les dues primeres dones a integrar-se en una redacció periodística, on compartien també el seu activisme feminista i la visió internacional. Carmen signava els seus articles més polítics amb *Colombine*, un dels molts pseudònims sota els quals va haver d'amagar la seva identitat, tal com a inicis de segle també farien Víctor Català o George Sand.

El 1909, va ser quan va començar a viatjar exercint la seva faceta de periodista. Durant aquesta època va cobrir la guerra entre Espanya i el Marroc i és així com es va convertir en la primera dona que estava al focus d'un conflicte bèl·lic. A més, durant tots aquests anys va lluitar per el vot femení a Espanya, per eliminar l'adulteri del Codi Penal i per una llei de divorci.

Carmen de Burgos va publicar més de 50 històries curtes on la seva lluita social es veu reflectida als seus escrits. De totes elles, s'hi podria destacar un fragment de: 'La mujer moderna y sus derechos' (1927) una síntesi del pensament feminista que Carmen havia anat definint al llarg de la seva trajectòria vital.

*“Pocas doctrinas han sido tan combatidas y tan mal comprendidas. Se hizo caer sobre el feminismo el descrédito que solo merecía la conducta de algunas mujeres que no entendieron su significado, y las campañas de hombres y de mujeres que ridiculizaron a las que luchaban por la liberación de una parte de la humanidad”.*¹²

Aquesta pionera va sofrir la censura, fins i tot després de la seva mort, sobretot per part del règim franquista. Actualment, encara és víctima de l'oblit, tot i que una fundació porta el seu nom i manté viu el seu llegat.

5.2 Gerda Taro

Neix a Stuttgart, Alemanya, l'1 d'agost de 1910 i mor a l'Escorial, Espanya, el 26 de juliol de 1937.

Gerda Taro va ser una fotògrafa que va documentar el conflicte de la Guerra Civil Espanyola amb Robert Capa. Era una reportera de guerra i la primera dona que va morir en zona de combat.

Imatge 5. Fotografia de Robert Capa i Gerda Taro durant la Guerra Civil Espanyola. (s.d.). [Fotografia]. Recuperat 15 desembre 2022, de https://metropoliabierta.elespanol.com/uploads/s1/10/46/27/AD00696_9_1200x480.jpg

Es va criar a la ciutat alemanya de Leipzig, moderna i burgesa, tenint una infància com qualsevol altra. Als 17 anys, va conèixer el seu primer amor, amb qui pocs mesos després ja es volia casar. Els seus pares es mostraven en desacord i com a conseqüència la van enviar a un internat a 1.000 quilòmetres de distància, a Ginebra (Suïssa). Allà va aprendre a parlar francès.

¹² Díaz, P. P. (2022, maig 21). *50 frases feministas inspiradoras que cambiaron el mundo*. Cosmopolitan. <https://www.cosmopolitan.com/es/consejos-planes/familia-amigos/g39122094/frases-feministas-inspiradoras/>

Sis anys després, el gener de 1933, quan tenia 23 anys, vivia de nou a Leipzig (Alemanya) i Hitler va guanyar les eleccions. Quan Hitler portava mes i mig exercint el seu poder, els nazis la van detenir i va ser empresonada, acusada de repartir pamflets antifeixistes. En realitat, la raó de la seva detenció era una altra. Els nazis buscaven els seus germans i en detenir-la pensaven que ells s'entregarien, cosa que mai no va passar.¹³

En sortir de la presó, va emigrar a París amb una amiga anomenada Ruth Cerf. Allà va treballar com a mecanògrafa i mainadera. Un any després, als 24 anys, va conèixer a Robert Capa, encara que en aquell moment tenia el nom d'Andrei Friedmann, ell treballava de fotògraf en allò que podia i gràcies a l'ajut d'un amic. Al cap d'un temps, es van enamorar i poc menys d'un any després van començar a sortir junts.

Gerda gràcies a l'aprenentatge de la fotografia (Capa va ser un gran mestre) va aconseguir una feina fixa a l'agència Alliance, on durant un any va destacar sobre la resta d'empleats, allà anava perfeccionant la seva tècnica de revelatge fotogràfic. Més tard van començar a viure junts, amb un bon nivell econòmic. Va ser en aquell moment quan es van inventar "el personatge" de Robert Capa com a tècnica de màrqueting, venent la figura d'un famós fotògraf americà molt difícil de contractar. Un nom que se li atribuï a Andrei Friedmann. Ella, per la seva banda, també va decidir canviar el seu nom, va deixar de ser Gerda Pohorylle per dir-se Gerda Taro, en honor al pintor de carrer japonès que triomfava en aquella època a París.

Després d'esclatar la Guerra Civil Espanyola, Gerda, va començar a perfeccionar-se professionalment. Els dos fotògrafs treballaven en equip, fent retrats per reportatges fotogràfics basats en el patiment d'una guerra on sempre perd el poble, indefens i trencat pel dolor. Les seves imatges es van publicar a revistes importants i les signaven com el personatge de "Robert Capa".

¹³ Bravo, G. (2021, novembre). Gerda Taro. *Profesor de fotografía*. <https://fotogasteiz.com/blog/fotografos/gerda-taro-vida-obra-biografia/>

L'any 1936 van arribar a Barcelona. Aquí ella comença a fer algunes de les fotografies que la convertiran en una fotògrafa de primera línia. Seguidament, el 1937, va tornar a viatjar, aquest cop a Andalusia, on es va distanciar de Robert Capa, i va començar a firmar ella amb el seu nom original. Ell va decidir seguir amb la signatura de Robert Capa. Les fotografies de Gerda Taro són representatives del compromís polític que havia adquirit aquesta, postura molt més compromesa que la de Capa, i això la va portar a publicar el seu treball a una revista que dirigia el poeta comunista Louis Aragon.

Capa, al cap d'un temps, decideix marxar al País Basc, inicialment ella havia de marxar amb ell, però finalment decideix quedar-se, i s'acomiaden. Ella decideix viatjar a Madrid per cobrir un congrés de l'Associació Internacional d'Escriptors, aprofitant el viatge per quedar-s'hi uns dies més per tornar a treballar com a corresponsal de guerra.

Al llarg d'aquesta aventura, els supervivents republicans expliquen que mentre els nazis els bombardejaven la ciutat amb avions Stuka, les tropes fugien amb els crits d'ella exigint que tornessin a la lluita, sense por a morir.

Malauradament, un dia després, a Brunete, concretament el 1937, durant uns bombardejos de la legió Còndor, les tropes republicanes van començar una retirada cap a la capital acompanyades per Taro. En aquesta fugida va ser atropellada i va patir ferides molt greus. Malgrat que va ser transportada a l'hospital va morir la mateixa nit. No sense abans preguntar per les seves càmeres, on es diu que guardava les millors fotografies fins aquell moment. Mai es van recuperar.

El seu funeral va provocar una gran manifestació antifeixista, durant la qual van prendre la paraula personatges il·lustres com Louis Aragon i Pablo Neruda per elogiar la seva figura.

En el moment de la seva mort, Robert Capa va tornar a Espanya i va cobrir l'entrada de les tropes franquistes a Catalunya, l'evacuació i els últims bombardeigs a Barcelona així com les vivències al camp de refugiats republicans a Argelers. Després deixaria Espanya amb el regust de la mort de la seva promesa i marxa a Nova York per a visitar la seva família. Continua viatjant

constantment. Anirà al Japó on va captar fotos de la invasió japonesa. El 1946 es va nacionalitzar nord-americà i l'any següent juntament amb Cartier-Bresson, David Seymour i George Rodger va fundar l'Agència Magnum de la qual va ser president durant tres anys. Com a reporter de *Life* va treballar als principals escenaris bèl·lics de la Segona Guerra Mundial, i va fotografiar els moments històrics de la guerra de Palestina el 1948.

Robert Capa morirà el 25 de maig de 1954 a Thai Binh, Vietnam quan efectuava un reportatge de guerra, en trepitjar una mina. Es va convertir en el primer corresponent americà mort en aquesta guerra.

Gerda Taro, havia passat a l'oblit, durant gairebé vuitanta anys. Fins al 2008, any en el qual es va descobrir "La Maleta Mexicana", una caixa amb 4.000 negatius de la Guerra Civil Espanyola realitzats per Gerda Taro, Robert Capa i David Seymour. Aquesta col·lecció va posar de relleu que moltes de les fotografies signades amb el nom de Robert Capa eren en realitat de Gerda Taro. Per tant, durant tot aquest temps, no es coneixia pràcticament l'existència d'aquesta periodista. Una part fonamental de l'èxit de Robert Capa era en realitat d'una autora real desconeguda, fins que es va poder demostrar la seva autoria. Les seves inoblidables fotografies de la Guerra Civil Espanyola han passat a la història del fotoperiodisme per dret propi.

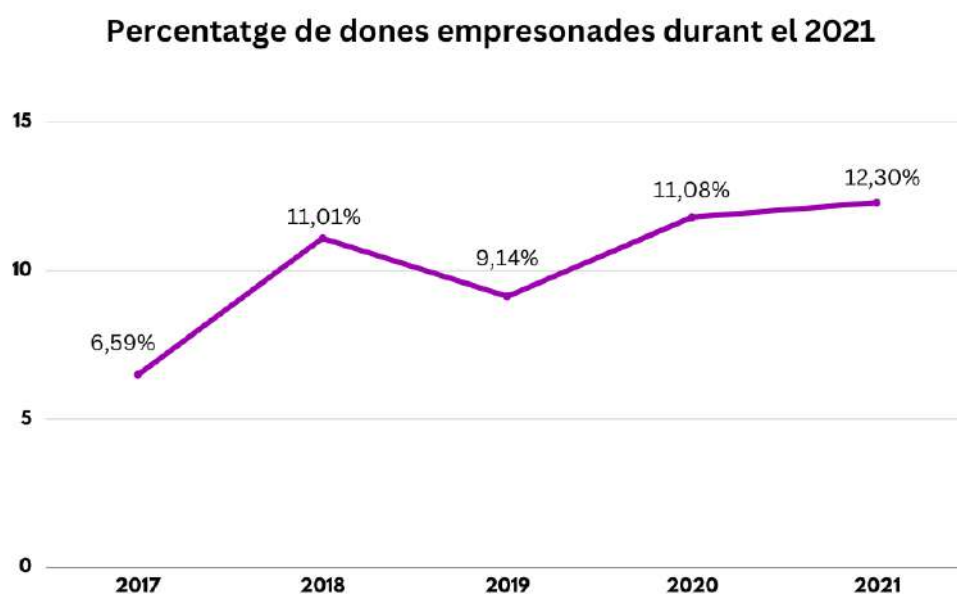
Aquesta història, la biografia personal i professional de la Gerda Taro, ens demostra la invisibilitat en alguns casos del treball de les dones dins el món del periodisme. En informar-nos sobre aquest passat ens col·loca d'entrada en un punt que ens permet descobrir com és la situació de la dona en aquests moments. I, tanmateix, donat el malaurat final de la seva vida, podem valorar els riscos absolutament reals d'aquesta professió.

6. BALANÇ DE LA VIOLÈNCIA CONTRA PERIODISTES

L'any 2021, l'informe de RSF ha registrat el nombre de periodistes que ha patit qualsevol mena de violència, des de segrestos fins a empresonaments i assassinats.

Respecte al nombre d'empresonaments s'han registrat un total de 488, una xifra que ha crescut un 20% durant aquest últim any, mai des de 1995 la xifra de periodistes arrestats havia estat tan alta. Aquests empresonaments es caracteritzaven per la presència de dones, de les quals 60 es troben actualment privades de llibertat per exercir la seva professió, concretament un 12,3% del total d'empresonats, cosa que suposa gairebé el doble que fa només quatre anys (6,6%).

La Xina i Bielorússia, són els països amb més casos de dones arrestades, seguidament de Birmània, Vietnam i Iran.

Imatge 6: Esquema de dones empresonades de l'any 2021. Extret de: Monnet, C. (2021, desembre 1). *Balance anual 2021 de periodistas encarcelados, asesinados, secuestrados y desaparecidos.* Reporteros sin fronteras. [Elaboració pròpia] <https://www.rsf-es.org/wp-content/uploads/2021/12/BALANCE-ANUAL-2021-ESPANOL-DEF-1.pdf>

La xifra d'assassinats periodistes, en canvi, ha sigut la més baixa registrada en aproximadament vint anys. RSF ha comptabilitzat 46 periodistes morts per exercir la seva professió; aquesta xifra s'explica per la baixa intensitat dels conflictes

armats (Síria, Iraq, Iemen). Respecte a la proporció de morts de dones periodistes no havia estat tan gran des del 2017.

Aquest darrer any, Mèxic i l'Afganistan són les regions on més periodistes han perdut la vida exercint la professió, amb 7 i 6 assassinats, dels quals 6 han sigut contra dones periodistes. L'Índia i Iemen comparteixen la tercera posició amb 4 assassinats i per últim Pakistan amb 3.

Els cinc països que han causat més morts de periodistes durant l'any 2021

Imatge 7. Mapa dels països que han causat més morts de periodistes durant l'any 2021. Extret de: Monnet, C. (2021, desembre 1). *Balace anual 2021 de periodistas encarcelados, asesinados, secuestrados y desaparecidos*. Reporteros sin fronteras. [Elaboraició pròpia] <https://www.rsf-es.org/wp-content/uploads/2021/12/BALANCE-ANUAL-2021-ESPANOL-DEF-1.pdf>

Durant l'últim any s'ha registrat que 65 periodistes i col·laboradors de mitjans estan segrestats a tot el món, és a dir, dues més que l'any passat. Tots es localitzen a tres països de l'Orient Mitjà: Síria (44 periodistes), l'Iraq (11), el Iemen (9) i el Mali amb l'excepció d'un periodista.

Sobre les desaparicions, van desaparèixer cinc periodistes el 2020, els quals encara no han estat localitzats i dos més han estat declarats desapareguts el

2021, cosa que eleva a 46 la xifra total de desaparicions registrades per RSF des del 2003.¹⁴

D'aquestes dades, podem extreure el nivell tan elevat de risc que tenen els periodistes pel sol fet d'informar. Els empresonaments, assassinats, segrestos, desaparicions... tot aquest tipus de violència és el preu que paguen molts periodistes per exercir la seva feina. Majoritàriament, aquesta violència és produïda en zones de conflicte, fet que ens pot donar a entendre el perill més alt que assumeixen els corresponsals.

Un exemple d'un cas recent malauradament molt conegut és el cas de la Marie Colvin. Es tractava d'una periodista estatunidenca, especialista en el món àrab.

6.1 El cas de la Marie Colvin

«La valentia és no tenir por de tenir por»¹⁵

Marie Colvin

«No hi ha objectius militars aquí; és una completa mentida que només estiguin atacant grups terroristes. Disparen artilleria, porten a terme bombardejos... L'Exèrcit siríà està atacant una ciutat de civils, morts de gana i de fred».¹⁶

Aquestes van ser les últimes paraules de Marie Colvin, una periodista nord-americana nascuda al 12 de gener de 1956 a Nova York, Estats Units. Colvin va treballar com a corresposnal d'assumptes exteriors per al diari britànic *The Sunday Times* des de 1985 fins a acabar sent assassinada el 22 de febrer de

¹⁴ Monnet, C. (2021, desembre 1). *Balance anual 2021 de periodistas encarcelados, asesinados, secuestrados y desaparecidos*. Reporteros sin fronteras. <https://www.rsf-es.org/wp-content/uploads/2021/12/BALANCE-ANUAL-2021-ESPANOL-DEF-1.pdf>

¹⁵ Salvà, N. (2019, maig 25). Todas las batallas de Marie Colvin. *elperiodico*. <https://www.elperiodico.com/es/cuaderno/20190525/todas-batallas-reportera-guerra-corresponsal-marie-colvin-7469466>

¹⁶ La última batalla de Marie Colvin |. (2020, maig 8). *Sportfem*. <https://www.sportfem.es/2020/05/08/la-ultima-batalla-de-marie-colvin/>

2012 a la ciutat siriana d'Homs, mentre informava sobre la situació del país en el període de la Guerra Civil Siriana.

El cas de Colvin va deixar una gran empremta al món corresponsal. Ella era una dona que no coneixia la por, dia rere dia es jugava la vida per informar sobre la crua realitat de mil guerres. Darrere la seva professió va posar un enorme esforç físic i creatiu per poder transmetre des de primera línia el que passava a les diferents zones de conflicte.

Colvin també mostrava una visió més personal que l'habitual, és a dir, que no es limitava a donar xifres, sinó que sempre anava més enllà recreant-se als escenaris, per així tenir una visió més propera sobre l'experiència viscuda dels ciutadans afectats per la guerra. El seu afany per explicar la veritat la va portar per tota mena de llocs bèl·lics: Txetxènia, Sierra Leone, Timor Oriental, Iraq, Afganistan o Sri Lanka, encara que ella era coneguda especialment pels seus informes sobre l'Orient Mitjà des de la guerra Iran-Iraq a finals de la dècada de 1980.

Gràcies al seu gran treball i honor, va rebre diversos premis i reconeixements: va guanyar dues vegades el Premi de la Premsa Britànica a la Millor Corresponsal, a més del guardó a la Valentia en el Periodisme de la Fundació Internacional de Dones als Mitjans, i el de Millor Periodista de l'Any, de la Foreign Press Association.

Al llarg dels seus 30 anys de carrera es va haver d'enfrontar a dificultats físiques extremes, com la pèrdua de l'ull esquerre a causa d'una granada mentre informava de la guerra a Sri Lanka.

Finalment, el 2012 va decidir arriscar-se posant rumb a Síria, el país més cruel dels moments. Allà finalment va morir, sense deixar ni un sol moment de demanar l'ajuda d'altres nacions del món, per als països en guerra.

El seu assassinat va generar molts dubtes. Per una part, el govern siria va afirmar que l'artefacte explosiu va ser col·locat pels terroristes. Però, en canvi, la família de la víctima va denunciar al règim de Bashar al-Assad (actual president de Síria) per la mort de Colvin. Finalment, a partir del judici, Síria es va haver de responsabilitzar de la seva mort.

Per tots aquests motius Colvin es va convertir en un símbol per les dones corresponsals de guerra, i en un gran referent. Reflectia la dificultat de treballar als llocs de conflicte d'arreu del món, on la mort, la violència, les inseguretats són presents.

Imatge 8: Marie Colvin entrevistant a gent quan era corresposnal. La última batalla de Marie Colvin. (2020, maig 8). *Sportfem*. <https://www.sportfem.es/2020/05/08/la-ultima-batalla-de-marie-colvin/>

Colvin és la definició de valentia, ser dona mai ha estat fàcil en feines tradicionalment destinades a homes i ser corresposnal encara menys; així i tot, sempre va estar compromesa en arribar al límit de les seves possibilitats per acabar aconseguint el seu objectiu: donar veu als que no en tenien i arribar a llocs que semblaven no existir a ulls de l'opinió pública.

La imatge de la Marie Colvin entrant il·legalment a Síria amb una motocicleta de motocròs, sense fer cas dels intents del govern sirianès per prevenir que periodistes estrangers entrassin al país per cobrir la guerra civil siriana sense permís, ens ha de portar metafòricament a l'aprofundiment i estudi de l'estat actual de les corresponsals de guerra en aquest nostre segle XXI.

7. EL PERIODISME DEL SEGLE XXI

La feina del i la corresposnal, enmig d'aquest segle XXI, mantenen un aspecte inalterable, heretat del segle anterior, amb la problemàtica de l'enorme cost d'aquesta feina. Quan es disposen a treballar en un país en guerra, els i les corresponsals pateixen la violència com la resta de població, i gairebé passen a formar part del conflicte. El consell de seguretat de l'ONU recorda que el problema de la protecció als periodistes en els conflictes armats continua estancat, sense

avenços significatius, mostrant una trista pervivència que es perllonga durant dècades.

Actualment també s'exigeix més formació i capacitat. Els i les periodistes s'han d'adaptar per complir el que se n'espera: informar, una funció imprescindible per a la defensa de la llibertat d'expressió, dels drets dels ciutadans i de la democràcia, d'acord amb el Tribunal Europeu de Drets Humans.

La guerra avui dia comença als mitjans de comunicació, ens informem, i sabem quan acabarà gràcies a ells. Així doncs, se situen al centre del debat: són alhora eines per iniciar les noves guerres, i poden esdevenir també valuosos aliats per pal·liar el patiment dels innocents; així es justifica la necessitat que hi hagi periodistes amb capacitat per desemmascarar aquest procés i filtrar els missatges manipulats, separant informació i propaganda. A diferència de les parts en conflicte, el reporter no defensa cap posició i continua sent l'únic agent vàlid que pot difondre continguts de qualitat objectius.¹⁷

El periodisme, però, s'ha vist obligat a adaptar-se a un escenari nou, l'anomenada era de la revolució digital. Aquesta és present als nostres dies, com en la comunicació.

7.1 Aparició de les xarxes socials

Les xarxes socials són plataformes digitals que funcionen com un mitjà per comunicar-se i intercanviar informació entre persones. Així doncs, impliquen que es puguin compartir tota classe de contingut com vídeos, imatges, enllaços... arreu del món.

L'aparició d'internet i especialment d'aquestes plataformes, va proporcionar canvis en els paradigmes informatius. Per tant, ens situem en un nou context de societat de la informació, on la revolució tecnològica i la creació de xarxes socials com

¹⁷ Serrano, C. S. (2016). EL PERIODISMO EN LOS CONFLICTOS ARMADOS DEL SIGLO XXI: ENTRE LAS NUEVAS TECNOLOGÍAS Y LAS AMENAZAS DE SIEMPRE. *Revista del Instituto Español de Estudios Estratégicos*, 8, Art. 8. <https://revista.ieee.es/article/view/218>

Twitter, Instagram... permet que la comunicació entre milions de persones sigui possible en qüestió de segons, accés el qual només feien públic els mitjans de comunicació.

La polèmica arriba quan hi ha la capacitat de què qualsevol persona amb un telèfon mòbil amb càmera i connexió a Internet, sigui generador de notícies. Fet que desprofessionalitza el periodista, especialment al corresponsal.

El cas del 15 de gener de 2009, va ser un gran exemple. Un pilot estatunidenc anomenat Chesley "Sully" Sullenberger, va aterrar el vol 1549 d'US Airways al riu Hudson salvant la vida als 155 passatgers i a la tripulació a bord. Aquest fet va suposar un gran canvi pel rol del periodisme, ja que la informació va ser gravada i publicada arreu del món per primera vegada des de Twitter, molt abans que la premsa.

Imatge 9. Janis Krums va penjar aquesta imatge abans de que qualsevol periodista arribés al lloc dels fets. Krums, J. (2009). *There's a plane in the Hudson. I'm on the ferry going to pick up the people.* Crazy. [Twitter].

[https://www.infobae.com/new-resizer/_8NcT2i1Zr6441KncJ0z-VIVcXU=/992x558/filters:format\(webp\):quality\(85\)/s3.amazonaws.com/arc-wordpress-client-uploads/infobae-wp/wp-content/uploads/2019/01/14181807/US-Airways-1.jpg](https://www.infobae.com/new-resizer/_8NcT2i1Zr6441KncJ0z-VIVcXU=/992x558/filters:format(webp):quality(85)/s3.amazonaws.com/arc-wordpress-client-uploads/infobae-wp/wp-content/uploads/2019/01/14181807/US-Airways-1.jpg)

Els mitjans van utilitzar aquesta gran influència de transmetre notícies a les xarxes socials per demanar als corresponsals que fessin servir aquestes eines per apropar-se els usuaris. Com el cop d'estat en Egipte del 2013 en la que els

mateixos corresponsals penjaven fotos a Twitter per ensenyar el que estava succeint en directe.¹⁸

En conseqüència, és evident que la problemàtica de les xarxes socials influeix el treball del periodista, quan la gent pot fer públic qualsevol informació a qualsevol moment el periodisme es mira des d'una altra manera, no es dona importància. Així doncs, el receptor del missatge pot arribar a pensar que tothom té la capacitat de cobrir una guerra, infravalorant tota la feina dels corresponsals.

Periodistes com Marc Bassets de *La Vanguardia*, Ramón Lobo del *eldiario.es*, Javier Espinosa periodista de *El Mundo* entre altres, afirmen la necessitat de verificar els fets abans de compartir-los amb la resta del món. Si una persona no està especialitzada en periodisme i, per tant, no té experiència, quan traslladi el que ha passat públicament no se sabrà si és 100% real. També hem d'assenyalar que el periodisme no s'encarrega d'opinar, és totalment objectiu, mentre que els usuaris sí que ho poden fer a les seves xarxes socials de forma totalment lliure. Els tres periodistes diuen que cal reconèixer una nova realitat. Ja no ens informem com feien els nostres pares, ni els nostres pares com feien els nostres avis. La globalització ha produït un canvi ràpid i inevitable a les nostres vides i les xarxes socials estan assumint el paper dels mitjans de comunicació.

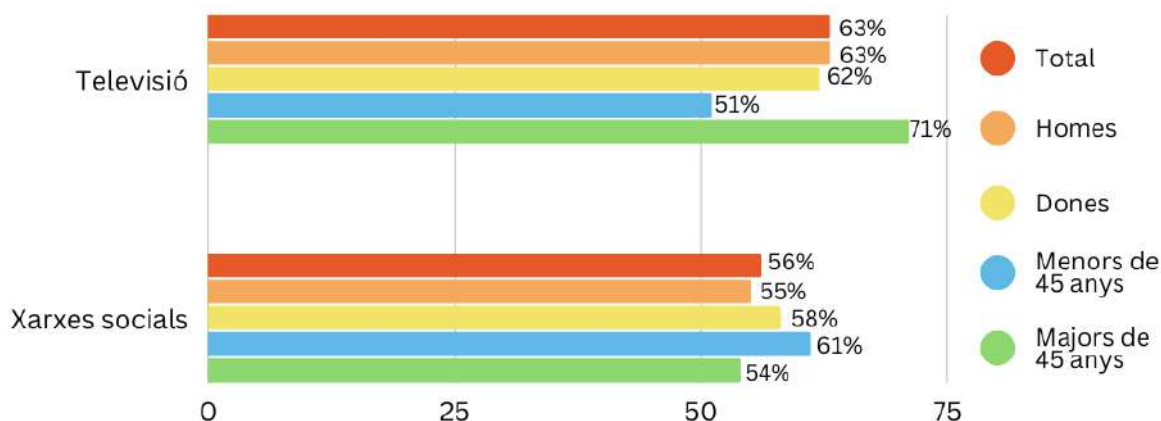
Un estudi del 2020 ha analitzat la preferència dels espectadors en triar la font principal o mitjà per informar-se de les notícies.

S'ha demostrat que depenen de l'edat, les persones opten per informar-se des d'un mitjà o un altre. Generalment, els percentatges més alts de persones entre menys de 45 anys prioritzen internet i les xarxes socials per informar-se i a partir de majors de 45 prefereixen la televisió tradicional. També s'afirma que influeix la teva identitat de gènere. Entre les dones, la preferència per la televisió i les xarxes socials és més gran que la dels homes.

¹⁸ Lavín de las Heras, E., & Römer, M. (2015). Efectos de Internet y las redes sociales en los correspondientes de guerra españoles. *Revista ICONO14. Revista científica de Comunicación y Tecnologías emergentes*, 13, 191. <https://doi.org/10.7195/ri14.v13i2.783>

En conclusió la televisió i les xarxes socials conformen majoritàriament l'elecció principal dels usuaris. La televisió tradicional per això ocupa el primer lloc del rànquing, encara que el nombre d'espectadors baixa respecte del 2019 i el 2020 i es queda en el 39%. En canvi, les xarxes socials pugen 5 punts respecte al 2019, del 16% al 21%.

Aquesta xifra ens pot donar entendre que amb el pas del temps la situació dels mitjans cada cop és més crítica, els diaris, la televisió, i les ràdios, cada vegada els hi és més difícil mantenir les audiències, en canvi, els avenços d'internet i les xarxes socials a partir dels anys van augmentant els espectadors.

Imatge 10. Gràfic de tipus de medis de comunicació que la gent fa servir per informar-se. Extret de: Amoedo, A. (2020). El 39% de los internautas prefiere la televisión para informarse, mientras el 21% escoge las redes sociales como fuente principal de noticias. *Digital news report*. [Elaboració pròpia]

[\[https://www.digitalnewsreport.es/2020/el-39-de-los-internautas-prefiere-la-television-para-informarse-mientras-el-21-escoge-las-redes-sociales-como-fuente-principal-de-noticias/\]](https://www.digitalnewsreport.es/2020/el-39-de-los-internautas-prefiere-la-television-para-informarse-mientras-el-21-escoge-las-redes-sociales-como-fuente-principal-de-noticias/)

MARC PRÀCTIC

8. PROCEDIMENT

Les hipòtesis inicials plantejades del present treball són:

- “L’evolució de la dona al llarg de la història com a corresponsal de guerra explicaria la influència en les dones periodistes actuals”.
- “La professió de periodisme en conflicte bèl·lic serveix com a exemple de les diferències professionals entre l’home i la dona en altres àmbits”.
- “Revisar la història i descobrir quin és el paper de la dona com a periodistes de guerra hauria de servir per arribar a un periodisme amb més presència femenina en un futur pròxim”.

Amb aquestes hipòtesis inicials com a punt de partida l'objectiu d'aquest treball, com també deixo clar a la part de la introducció, és analitzar el **perquè la dona, al llarg de la història, no ha tingut la mateixa representativitat que l'home en situacions de conflicte. I quin paper juga i representa la dona actualment com a corresponsal de guerra.**

Havia de donar resposta a l'objectiu d'aquesta feina i arribar a una conclusió efectiva. Per fer-ho hem transitat des del principi de la història del periodisme corresponsal fins a arribar als nostres dies, afegint sempre el punt de vista femení. La meua tesi és el resultat de l'anàlisi d'alguns exemples històrics del periodisme de guerra, tots els elements que l'envolten, i he aprofundit en l'exemple de dues dones corresponsals actuals. D'aquesta manera he pogut fer una comparació i extreure a partir d'aquí els punts en comú, les diferències, l'evolució i com les accepta la societat.

Fer les entrevistes m'ha servit de punt de partida per realitzar el plantejament del treball pràctic, i reflexionar amb testimonis de primera mà sobre el paper de la dona periodista en el marc de l'entorn bèl·lic.

A partir també de les entrevistes, converses i aportacions amb gent del meu entorn han sorgit noms com Carmen de Burgos: la primera corresponsal que vaig decidir investigar. Iniciar la recerca sobre l'existència d'aquesta dona em va portar a veure què havia publicat diversos llibres, entre ells Puñal de claveles que, curiosament, estava a la biblioteca de casa meua.

Un cop despertat l'interès sobre el tema a tractar vaig decidir buscar una altra periodista que hagués estat especialment rellevant. Per això mateix, vaig posar-me a buscar informació a diaris, notícies, documentals sobre tota mena de

casos que haguessin tingut com a protagonistes a dones corresponsals. Aquí és quan vaig veure la pel·lícula *La corresposal (A Private War)*¹⁹ i vaig descobrir l'existència de la Marie Colvin. La seva figura em va sorprendre i impactar molt; el seu cas especialment, perquè és el més actual. Així doncs, vaig decidir que l'afegiria al meu treball perquè em va interessar el sacrifici personal que va suposar per a ella dedicar-se a informar en zones de conflicte.

Curiosament, mentre feia el treball els meus pares em van avisar que mirés un documental que estaven fent a la televisió amb el títol de *Redescobrint Gerda Taro*.²⁰ Resulta que aquest parlava de la vida d'una fotògrafa alemanya que va perdre la vida amb només vint-i-set anys, a la Guerra Civil Espanyola: la Gerda Taro. Un cop revisat, vaig tenir clar que posaria el meu focus d'atenció sobre ella.

Tots els exemples m'han servit per observar detalladament les conseqüències i els efectes del fet de ser dona en una zona de conflicte i com aquestes es veuen afectades per aquesta condició.

Per tenir un contacte directe amb aquesta problemàtica la millor solució era trobar dones, periodistes en actiu. Per això vaig començar a treballar llegint el llibre de Txell Feixas titulat *Dones Valentas*. Un llibre, on diferents dones anònimes expliquen les seves històries i s'han atrevit a trencar les normes als països on viuen, convivint a llocs com Beirut, Gaza, Rojava, al Kurdistan iraquià i Síria.

Em van interessar certs fragments que mostro a continuació. De fet, tot el que es diu en aquest llibre m'ha servit per orientar el meu treball. Aquí una petita mostra de testimonis de dones que viuen en zones de conflicte i que són la font d'informació de les dones que analitzem:

«*Si és un nen faci el que calgui, però si és una nena no la salvi.*»²¹

¹⁹ Heineman, M. (Director). (2019). *A Private War* [Biografia, Drama, Bèlic]. Acacia Filmed Entertainment, Savvy Media Holdings, Thunder Road Pictures.

²⁰ Ménager, C. (Director). (2020). *Redescobrint Gerda Taro*. France télévisions. <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/redescobrint-gerda-taro/video/6127927/>

²¹ Freixas, M. (2020). *Dones valentas*. Ara Llibres, p. 22

«Era duríssim veure com, amb el temps, el meu germà va poder perdonar qui m'havia violat, convertit en el meu marit i el seu cunyat... però a mi em seguia fent culpable de tot el que havia passat.»²²

«Som com una propietat privada: si et diuen dorm, dorms. Si et diuen menja, menges. Si et diuen calla, calles. I si no obeeixes, t'apallissen.»²³

Aquestes són algunes de les frases que han pronunciat aquestes dones, sotmeses al maltractament, a l'abús de poder, els estereotips de gènere, a la prostitució, costums i usos discriminatoris imposats a la seva regió.

A partir del llibre és interessant conèixer la diferència cultural de les dones en aquests països amb el que estem acostumats a viure a occident. Allà la dona viu en una situació destinada a conviure en una societat on la lluita per la supervivència és la seva principal preocupació per guanyar i defensar drets tan bàsics com avortar, la no-discriminació pel fet d'haver nascut dones, a una educació, a no viure amb la por constant de ser agredides sexualment i a tenir el dret a una feina digna. En resum, el dret a existir com a dones sense diferències de gènere. Davant d'aquests fets, les corresponsals agafen el rol i el deure de visibilitzar aquesta realitat que molta gent no coneix.

Aquest exemplar va ser un element clau per dur a terme el meu treball de recerca. Quan el vaig llegir vaig pensar en la possibilitat de contactar amb la seva autora. Això em va permetre dirigir-me a ella per fer-li una entrevista a partir dels temes que a mi m'interessaven.

La Txell Feixas és una corresposal de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals a Beirut la qual destaca per la seva gran professionalitat com a periodista en conflictes bèl·lics.

Una altra periodista que em va suscitar interès és la Marialba Gilabert. Treballa a la Ràdio, en concret a Catalunya Ràdio, i es dedica també a informar en zones de conflicte. Va ser una bona oportunitat parlar amb dues dones que es dediquen al

²² Freixas, M. (2020). *Dones valentes*. Ara Llibres, p. 52

²³ Freixas, M. (2020). *Dones valentes*. Ara Llibres, p. 136

mateix, però amb dos mitjans de comunicació diferents, atès que això em serviria per obtenir dos punts de vista actuals i poder realitzar millor la comparativa final.

Per tant, el treball es basa a investigar les dones corresponsals a l'hora de dur a terme la seva feina en zones de conflicte i descobrir com funciona la societat i com treballen. La pretensió és saber què pensen quan es desplacen a aquests països, quin és el seu paper en les zones de conflicte i si tenen la sensació de quedar en segon terme a l'hora de treballar. Descobrir quin paper té la dona en aquests entorns i quina posició han d'agafar com observadores d'una realitat.

Tanmateix, per entendre com una periodista viu en una zona de conflicte com a dona corresposal vaig revisar el documental Vestida de negre de la Mònica Bernabé on explica la seva experiència com a corresposal durant vuit anys a l'Afganistan.²⁴

En aquest documental es poden copsar les accions que ha de fer una periodista per sobreviure en un ambient hostil i complicat. Per exemple, comenta que sempre ha d'anar acompanyada d'un home a l'hora de fer determinades tasques per obrir-te portes. Cal a més a més assessorar-se sobre el que és correcte que faci i el que no, també és convenient tapar-se amb peces de roba o disfressar-se i especialment no cridar l'atenció.

El documental de la Mònica Bernabé em va servir per tenir una síntesi del rol que va adoptar com a dona convivint en una zona de conflicte. Però em faltaven les respostes de les entrevistes per acabar d'entendre el punt concret que juga la dona actualment.

²⁴ Mònica Bernabé (Director). (2018, novembre 4). VESTIDA DE NEGRE (TV3). <https://www.youtube.com/watch?v=9uWD8gnT-Vw&t=209s>

8.1 Interpretació dels resultats de les entrevistes i altres fonts documentals

En les entrevistes que he realitzat plantejo 10 preguntes a cada periodista. Les preguntes majoritàriament són iguals per poder relacionar les respostes entre si. En aquestes em centro en les experiències de la Txell i la Marialba com a dones corresponsals. Els pregunto principalment en quines zones han estat i què és el que més les ha impactat, sorprès o costat de gestionar davant dels conflictes bèl·lics.

La resposta de totes dues coincideix: la primera cobertura, va ser la més difícil de gestionar emocionalment. La Txell explica com va ser de difícil per a ella veure amb els seus propis ulls la crueltat dels éssers humans. A més a més, també hi ha una relació envers els llocs on han estat, perquè molts d'aquests s'ubiquen en els mateixos països.

A la Txell em semblava interessant preguntar-li sobre el seu llibre. M'interessava saber quina de les històries la va impactar més mentre era corresponsal.

La seva resposta va ser la història de la Khadija, un capítol on s'explica la vida d'una noia a punt de donar llum a l'Afganistan. Davant d'aquesta situació, i amb el risc del part, ella prioritza la vida de la criatura si és nen, deixant enrere la problemàtica si és nena. Per entendre la decisió d'aquesta mare, ens hem de situar en el context de l'Afganistan on les mares no tenen ni veu ni vot i conviuen amb una situació extremadament patriarcal. Aquestes dones no volen donar a llum a una nena, perquè pensen que la seva filla s'enfrontarà a la mateixa vida que elles han patit. Planteja així una gran preocupació per la Khadija i per les milers de Khadijas que es troben en la mateixa situació. Com comenta la Txell, totes saben, per experiència, la guerra diària que viuran les seves petites si volen sobreviure i créixer reivindicant-se com a dones.

Aquesta pregunta, la podem relacionar amb el que responen les dues corresponsals sobre si canvia la manera de fer la feina que fan pel fet de ser mare. En el cas de la Txell aquesta no ha tingut fills, però ha conegut alguns

casos que, com diu ella, els suposa una limitació a l'hora de tenir la flexibilitat i disponibilitat necessària per fer aquest tipus de cobertures. Són situacions personals que, en cada cas, afegeixen una pressió diferent de la feina. La Marialba, en canvi, és mare i per tant ens dona un punt de vista més testimonial. Diu que passes a veure els nens d'una manera més protectora.

Aquí podem extreure que és normal el canvi d'actitud quan veus o tractes amb nens en aquesta professió, ja que passes a tenir una experiència diferent amb infants pel simple fet de ser mare.

Per consegüent, vaig pensar que seria interessant preguntar als meus testimonis com la gent en general i les autoritats veuen les dones periodistes corresponsals avui dia, si reben tractes despectius o si es troben acceptades i valorades per la feina que fan.

Aquí, per part de la Marialba va tornar a sorgir el tema de ser mare. Ella ens explica que per aquest fet, rep menysteniment, no només de les autoritats sinó també per part de companys de feina. Li qüestionen "que hi feia allà una mare de família, quan moltíssims dels companys són pares". No es diferencia massa del que escrivia Maria Teresa León en el seu text, Teniente José del 1936, quan diu "las mujeres no necesitan armas". La professió està estructurada pels homes i es manté intacta en les figures que manen, sent la majoria d'homes caps de secció i responsables dels nostres mitjans de comunicació. I sempre que sorgeix la possibilitat d'una nova feina es continua pensant primer en un home, i la dona passa a segon terme. A elles les envien allà on no tenen ningú més per enviar en aquell moment. Aquesta és la seva resposta.

A partir d'aquí vaig poder observar que les dones corresponsals actualment encara reben preguntes i afirmacions d'aquest estil: "Com enviarem una dona a la guerra de Vietnam?", "Una dona no està capacitada per fer aquesta feina", "La guerra, els conflictes... són per homes". Aquestes idees posen en dubte, a causa del masclisme i l'estereotip, com es considera que la guerra pugui esdevenir un tema universal.

Respecte a l'opinió de la gent, la visió tampoc varia gaire. La desconsideració de la dona és una cosa que viuen les corresponsals generalment per part de tothom.

El rol de desigualtat de gènere que pateixen milers de dones que viuen en zones de conflicte és un fet real. La violència és una cosa que forma part del seu dia a dia. I el fet que elles tinguin aquest posicionament social fa que a les periodistes corresponsals els sigui més complicat deixar que entrevistin, es desplacin, en resum, aconseguir feina a l'exterior. Malgrat aquestes qüestions, moltes periodistes no han deixat de continuar treballant i han arribat a llocs perillosos, on no són acceptades socialment i estan greument amenaçades. Gràcies a aquests testimonis sabem que avui dia es donen aquests successos.

La quina és la resposta respecte a una periodista que fa la seva feina de corresponsal en un lloc de conflicte? Doncs molta gent, incloses periodistes, consideren que o és una egoista o està boja i algunes fins i tot han impedit que faci una cobertura dient als seus caps que no era lloc per enviar-hi una dona. La gent més respectuosa simplement pregunta com ho gestiona la seva família i en el cas de la Marialba, ja ens ho diu, que és necessari tenir un bon ambient familiar on el pare dels seus fills ha de ser una persona excepcional, que entengui la seva feina i que confiï en les seves capacitats i el seu bon criteri.

Ana del Paso en el seu debat titulat *Reporteras españolas, testigos de guerra. De las pioneras a la actualidad*²⁵, de 2018, ens fa un recull de la feina i la història de dones que han cobert conflictes armats al món i han viscut situacions com les que explica la Marialba.

Del Paso parla de Carmen Sarmiento (Madrid, 1944), una de les primeres corresponsals de guerra, que en demanar als seus caps de TVE d'anar a la guerra del Vietnam es va trobar amb la negativa sobre la seva decisió i li van contestar que com se li acudia.

Un altre cas seria el de la Ma Dolors Massana (Barcelona, 1936) que ha estat una de les primeres corresponsals de guerra. Va aconseguir anar d'enviada especial a

²⁵ Carmen de Burgos en el libro de Ana del Paso "Reporteras españolas, testigos de guerra". (2018, juliol 9). Asociación de la Prensa de Almería. <https://almeria.fape.es/carmen-de-burgos-en-el-libro-de-ana-del-paso-reporteras-espanolas-testigos-de-guerra/>

la guerra d'Algèria (1954-1962) i aquest fet va suposar que un company, periodista li preguntés: "Però tu què fas aquí, si tens cinc fills?". I ella li hagués de contestar: "I tu, que no en tens un?".

També es comenta el cas de la Maruja Torres (Barcelona, 1943). Una dona que va insistir, fins al punt d'haver de plorar davant dels seus caps, perquè la deixessin anar a cobrir un conflicte a l'exterior.

En aquest punt és on ens podem plantejar si hi ha diferència entre el punt de vista masculí i femení. Les dues periodistes estan d'acord a dir que fan les coses de diferent manera, per qüestió d'educació i de veure el món de forma més humana, empàtica i inclusiva. Per tant, pot existir una mirada femenina.

Ana del Paso, ho afirma. Diu que un aspecte diferent seria que les dones aconseguissin entrar en llocs on els homes no poden. Posa d'exemple el cas de Maysun (Saragossa 1980) fotoreportera i guanyadora del premi Pulitzer el 2013 per la cobertura de la guerra de Síria. Ella va assolir entrar en una presó de dones controlada per Hamàs, cosa que un home no hauria aconseguit mai.

La Txell, explica un exemple molt clar, que fa referència al masclisme avui dia present dins el periodisme: "Per començar, nosaltres no deixem de banda a les dones, que som més de la meitat de la població mundial. Ni les convertim en la nota de color d'un reportatge, sinó que les posem al centre sense prejudicis, estereotips i amb mirada de gènere."

Aquesta frase exemplifica la diferència d'actitud que adopten els homes envers les dones. I el fet que les dones al llarg de molt de temps hagin estat ocultes, fa que actualment els sigui més difícil tenir visibilitat.

Anteriorment, per negar protagonisme al gènere femení, moltes dones, periodistes i corresponents van quedar a l'oblit i és que la desvaloració que feia la societat de les dones era encara més significant. Ho podem trobar a casos com les referents periodístiques Carmen de Burgos i Gerda Taro.

La Txell i la Marialba, agafen de referents a periodistes com: Carmen Sarmiento Rosa Maria Calaf, Tomàs Alcoverro, Lyse Doucet i Jeremy Bowen.

De totes aquestes, em va sorprendre especialment Rosa Mª Calaf, per la seva gran lluita en la reivindicació del feminisme, canviant la comunicació bèl·lica per visibilitzar la violència de gènere i el masclisme que s'accentua durant els conflictes armats.

Així doncs, hi ha una desigualtat en l'àmbit periodístic, però aquesta, segons les dues corresponsals, no afecta l'enfrontament d'amenaques (com la violació, embaràs forçós, entre d'altres), perquè no és causat per una qüestió de gènere. Tots i totes pateixen amenaces semblants, encara que la forma de patir és diferent.

La pregunta que ens hem de fer aquí és si encara és dur treballar al Pròxim Orient com a dona.

La Txell sempre contesta que té més avantatges que inconvenients. La principal és que elles poden accedir a un món femení vetat per als homes i això vol dir poder explicar històries que no vagin coixes. El que planteja és un punt de vista diferent, que comença a ser present a les notícies que veiem cada dia. I el criteri d'aquestes informacions és l'objectivitat tant per l'home com la dona, i allunyar-se dels tòpics de les xarxes socials. Els periodistes ens ho diuen, i nosaltres ens pensem que el món parteix del nostre punt de vista, quan és del tot incert.

A la part teòrica d'aquest treball, parlo de l'aparició d'aquestes plataformes i com han canviat el rol del periodisme. Aquestes informen dels fets noticiables en cada moment, inclús abans que la premsa, però que ens informin d'una realitat no vol dir que aquesta sigui certa, ja que com he dit abans, la base del periodisme és l'objectivitat, i partir d'informacions veraces.

Txell Feixas ens dona el seu testimoni com a corresposnal, i de com ha patit les experiències de dins dels conflictes i com presenciar-los directament li permet poder afirmar aquesta realitat. En les zones de conflicte moltes vegades s'inventen successos constantment pel simple fet de pensar que la situació és aquella. I nosaltres des de casa, en la nostra comoditat, tendim a occidentalitzar i a fer nostra la narrativa dels altres.

Per això és necessari que des de casa sigui possible rebre les notícies tan veraces com sigui possible, i la feina d'elles és aquesta. Per fer-la és important

tenir un bon suport familiar, una bona preparació professional, maduresa, seny i molta fortalesa emocional. I això tant ho poden tenir un home com una dona. I també és bo que els equips siguin mixtes: on no entra ell, entra ella. Això ens ho diu la Marialba a l'hora de definir la seva professió.

CONCLUSIONS

Finalment, després d'elaborar tot aquest treball he extret conclusions que desenvoluparé en els punts següents:

- Principalment i després de fer un recorregut històric, des del principi del periodisme corresponsal amb Carmen de Burgos i Gerda Taro com a referents, fins a arribar als nostres dies amb Txell Feixas i Marialba Gilabert i afegint a Marie Colvin puc afirmar que actualment les dones periodistes corresponsals no tenen el paper que m'esperava.
- És cert que hi ha hagut una evolució positiva, però aquesta és massa lenta. Durant els inicis del periodisme la dona corresponsal no tenia cap mena de reconeixement, ho hem constatat en els casos de Carmen de Burgos i Gerda Taro, les quals han restat ocultes durant molt de temps. En el cas de Gerda Taro el mèrit del seu treball s'havia atribuït a un altre home. No eren valorades ni acceptades pel context on es trobaven.
- Actualment, s'ha fet un pas endavant en un camí que recorre la història, però no s'han aconseguit fer desaparèixer les situacions que encara viuen les dones corresponsals. Per tant, a hores d'ara la dona pot ser corresponsal, però per ser-ho ha de patir conseqüències, com la contínua consideració de què són egoistes, boges, i els constants dubtes sobre la seva presència dins d'aquesta feina pel simple fet de la seva condició de gènere. A hores d'ara totes les places de poder periodístic encara són gestionades per homes.
- D'entre els aspectes positius que extrec, és que és necessària la visió i l'opinió femenina per entendre el món d'una altra manera. Tant la Txell, la Marialba, com la periodista espanyola Ana del Paso ens expliquen aquesta distinció favorable que tenen les dones en aquesta feina i que és primordial per tenir un altre punt de vista dins el periodisme.

La conclusió final és que la dona encara està per sota de l'home dins l'àmbit del periodisme corresponsal. Fer les entrevistes i comparar-les amb la visió més llunyana del periodisme m'ha fet veure que tant la Txell com la Marialba no estan

a la mateixa posició que els homes. Igual que tampoc ho estaven companyes llunyanes en el temps com la Gerda Taro i Carmen de Burgos.

El meu treball també deixa una finestra oberta a un bri d'optimisme. Cal que les periodistes actuals tinguin una situació més bona que la del present. Pensant en el meu futur com a periodista, proposaria fer una revisió històrica femenina de quines són aquelles persones que han tingut rellevància dins el periodisme corresponsal. Tal com ha fet la periodista que apareix en aquest treball anomenada Ana del Paso: reivindicar la condició femenina a partir de dones que mai han deixat de lluitar dins la professió, perquè en un futur puguin tenir les mateixes igualtats de treball que els homes.

Així doncs, com diu Ana del Paso ***"l'única solució perquè la dona estigui present en els mitjans de comunicació és la tossuderia."***

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- Admin. (2021, desembre 27). “¿Cuál fue el papel de la mujer en la guerra fría?” | Actualizado noviembre 2022. *Historeando*.
<https://troisbis.com/blog/cual-fue-el-papel-de-la-mujer-en-la-guerra-fria/>
- Alumnes de 4t curs, Optativa EVP de l’Institut Sant Quirze & Curs 2012-2013. (s.d.). *Mitjans de comunicació: Què són?* [Llibre digital de Sant Quirze]. Recuperat 11 desembre 2022, de
<https://sites.google.com/a/xtec.cat/lilibre-digital-sant-quirze/10-els-mitjans-de-comunicacio/mitjans-de-comunicacio-que-son>
- Amoedo, A. (2020). “El 39% de los internautas prefiere la televisión para informarse, mientras el 21% escoge las redes sociales como fuente principal de noticias”. *Digital news report*.
<https://www.digitalnewsreport.es/2020/el-39-de-los-internautas-prefiere-la-televisacion-para-informarse-mientras-el-21-escoge-las-redes-sociales-com-o-fuente-principal-de-noticias/>
- Apm. (2022, gener 3). “Desciende la cifra de periodistas asesinados en el mundo en 2021”. *APM*.
<https://www.apmadrid.es/desciende-en-2021-la-cifra-de-periodistas-asesinados-en-el-mundo/>
- Aranda, V. (Director). (1996). *Libertarias* [Drama]. Sogetel, Lolafilms, Canal+ España.
<https://www.lavanguardia.com/peliculas-series/peliculas/libertarias-58097>
- Biografía de Gerda Taro, fotógrafa de guerra*. (2022). Fotonostra.
<https://www.fotonostra.com/biografias/gerdataro.htm>
- Bravo, G. (2021, novembre). Gerda Taro. *Profesor de fotografía*.
<https://fotogasteiz.com/blog/fotografos/gerda-taro-vida-obra-biografia/>
- Cacho, L. (2020, gener 24). *Narrar los conflictos: El reportero de guerra*. Escuela Cursiva.
<https://cursiva.com/blog/news/narrar-los-conflictos-el-reporterismo-de-guerra>

- Canosa, F. (2015, setembre 8). *Dones periodistes*. El Món - Notícies i actualitat. <https://elmon.cat/opinio/dones-periodistes-7891/>
- Carmen de Burgos (2022). En *Wikipedia, la enciclopedia libre*. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Carmen_de_Burgos&oldid=147827922
- Carmen de Burgos en el libro de Ana del Paso *Reporteras españolas, testigos de guerra*. (2018, juliol 9). Asociación de la Prensa de Almería. <https://almeria.fape.es/carmen-de-burgos-en-el-libro-de-ana-del-paso-reporteras-espanolas-testigos-de-guerra/>
- Categoría: Guerras del siglo XXI. (2022). En *Wikipedia, la enciclopedia libre*. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Categor%C3%ADa:Guerras_del_siglo_XXI&oldid=142041940
- Categorías de los medios de comunicación-Agencia Comunicare*. (2022, febrer 16). Comunicare - Agencia de Marketing Online. <https://www.comunicare.es/categorias-de-los-medios-de-comunicacion/>
- Cidón, M. (2022, març 8). *Las mujeres y las niñas en los conflictos armados*. Amnistía Internacional. <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/la-mujer-y-los-conflictos-armados/>
- ¿Cómo se clasifican los géneros periodísticos?* (2020, setembre 24). Escuela Inenka. <https://escuelainenka.com/como-clasificar-generos-periodisticos/>
- Crea Gallego de Lerma, M. (2021, març 22). *¿Las redes sociales son el nuevo periodismo? Aula en Red-Acción*. <https://blogotomia.com/aulaenred-accion/las-redes-sociales-son-el-nuevo-periodismo/>
- Cuenca, A., & Coronado, L. (2020, desembre 30). *La guerra no té veu de dona—Diari de Barcelona*. *Diari de Barcelona*. <https://www.diaridebarcelona.cat/-/guerra-no-te-veu-dona>
- D., A. (2021, juliol 20). Marie Colvin. *Biografías e Historia*. <https://biografiasehistoria.wordpress.com/2021/07/20/marie-colvin/>

- DELSOL, S. (2020, juliol 8). *Medios de comunicación ¿Qué son? ¿Cómo funcionan?* Software DELSOL.
<https://www.sdelsol.com/glosario/medios-de-comunicacion/>
- Depiro. (2009, abril 3). *Els Mitjans*.
<https://www.slideshare.net/depiro/els-mitjans-1245861>
- Díaz, P. P. (2022, maig 21). *50 frases feministas inspiradoras que cambiaron el mundo*. Cosmopolitan.
<https://www.cosmopolitan.com/es/consejos-planes/familia-amigos/g39122094/frases-feministas-inspiradoras/>
- Efe. (2012, febrer 22). Muere Marie Colvin, una leyenda del periodismo de guerra. *El Correo*.
<https://www.elcorreo.com/vizcaya/20120222/mas-actualidad/mundo/periodista-201202221752.html>
- Eguizábal, M. (2021, novembre 22). *3 tipos de comunicación: Los mejores profesionales- Comunicare*. Comunicare - Agencia de Marketing Online.
<https://www.comunicare.es/3-tipos-de-comunicacion-visual-oral-y-escrita/>
- El medio es el mensaje | MACBA Museo de Arte Contemporáneo de Barcelona*. (s.d.). Recuperat 15 desembre 2022, de
<https://www.macba.cat/es/arte-artistas/recorridos/medios-comunicacion>
- Equipo Editorial. (2021, juny 16). Redes Sociales—Qué son, tipos, ejemplos, ventajas y riesgos. *Concepto*. <https://concepto.de/redes-sociales/>
- Espinosa, R. (2019). Elementos de la comunicacion: Tipos y ejemplos [Blog]. *Roberto Espinosa*.
<https://robertoespinosa.es/2020/11/15/elementos-de-la-comunicacion/>
- Freixas, M. (2020). *Dones valentes*. Ara Llibres.
<https://www.casadellibro.com/libro-dones-valentes/9788417804329/11397035>
- Funes, M. (2021, gener 17). *Tres minutos entre la tragedia y el milagro: La drástica decisión de un piloto que salvó 155 vidas*. infobae.

<https://www.infobae.com/historias/2021/01/17/tres-minutos-entre-la-tragedia-y-el-milagro-la-drastica-decision-de-un-piloto-que-salvo-155-vidas/>

Galante, E., & Masó, G. (2021, desembre 13). Les reporteres que posen paraules i imatges als conflictes—Diari de Barcelona. *Diari de Barcelona*.
<https://www.diaridebarcelona.cat/-/reporteres-posar-paraules-i-imatges-conflictes->

Gèneres periodístics. (2020). Catala Singuerlin.

<http://catalasinguerlin.jimdofree.com/tipologia-textual/eso-3/gèneres-periodístics/>

Giani, C. (2022, novembre 18). 50 Ejemplos de Comunicación Lingüística y No Lingüística. *Ejemplos*.

<https://www.ejemplos.co/comunicacion-linguistica-y-no-linguistica/>

Guiomar Huguet, P. (2020, desembre 1). *Carmen de Burgos, la primera periodista española*. *historia.nationalgeographic.com.es*.

https://historia.nationalgeographic.com.es/a/carmen-burgos-primera-periodista-espanola_15868

Heineman, M. (Director). (2019). *A Private War* [Biografía, Drama, Bélico]. Acacia Filmed Entertainment, Savvy Media Holdings, Thunder Road Pictures.

La situación de la mujer durante la Guerra Civil – La guerra civil y el franquismo en la novela española contemporánea. (2018, octubre 8). University of Helsinki.

<https://blogs.helsinki.fi/literaturaguerracivil2019/?p=646>

La última batalla de Marie Colvin |. (2020, maig 8). *Sportfem*.

<https://www.sportfem.es/2020/05/08/la-ultima-batalla-de-marie-colvin/>

Lavín de las Heras, E., & Römer, M. (2015). Efectos de Internet y las redes sociales en los corresponsales de guerra españoles. *Revista ICONO14. Revista científica de Comunicación y Tecnologías emergentes*, 13, 191.
<https://doi.org/10.7195/ri14.v13i2.783>

Los Medios de Comunicación de Masas. (2022). SlidePlayer.

<https://slideplayer.es/slide/134334/>

Martínez. (2022, abril 26). *¿Qué es el Periodismo? » Su Definición y Significado 2022.* Concepto Definición.

<https://conceptodefinicion.de/periodismo/>

Martínez Salanova, E. (2019). *Gerda Taro. Primera reportera de guerra.* Educomunicacion.

https://educomunicacion.es/cineyeducacion/historiafotografia_gerda_taro_robert_capa.htm

Máxima Uriarte, J. (2021, abril 22). *Géneros Periodísticos: Tipos, ejemplos y características.* Enciclopedia Humanidades.

<https://humanidades.com/generos-periodisticos/>

Medios de comunicación. (s.d.). calameo.com. Recuperat 11 desembre 2022, de <https://www.calameo.com/read/005673664e44df6c319fb>

Ménager, C. (Director). (2202). *Redescobrint Gerda Taro.* France télévisions. <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/redescobrint-gerda-taro/vidео/6127927/>

Meseguer, A. (2019, maig 31). Marie Colvin, la reportera asesinada en Siria en 2012. *La Vanguardia.*

<https://www.lavanguardia.com/cine/20190531/462510519940/la-correspon-sal-marie-colvin-reportera-arriesgo-vida-voz-victimas-guerra.html>

Mitjà de comunicació. (2022). En *Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure.*

https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Mitj%C3%A0_de_comunicaci%C3%B3&oldid=30919756

Moliné, M. (2011, octubre 16). La mujer en la República (1931-1936).

Artehistoria.

<https://www.almendron.com/artehistoria/historia-de-espana/edad-contemporanea/el-voto-femenino-en-espana/la-mujer-en-la-republica-1931-1936/>

Mònica Bernabé (Director). (2018, novembre 4). *VESTIDA DE NEGRE* (TV3).

<https://www.youtube.com/watch?v=9uWD8gnT-Vw>

- Monnet, C. (2021, diciembre 1). *Balance anual 2021 de periodistas encarcelados, asesinados, secuestrados y desaparecidos*. Reporteros sin fronteras.
<https://www.rsf-es.org/wp-content/uploads/2021/12/BALANCE-ANUAL-2021-ESPANOL-DEF-1.pdf>
- Moreno, V., E. Ramirez, M., De la Oliva, C., & Moreno, E. (2021, diciembre 22). *Biografía de Robert Capa*. Buscabiografias.com.
<https://www.buscabiografias.com/biografia/verDetalle/8781/Robert%20Capa>
- Mujeres en la retaguardia: El papel de las mujeres durante la Primera Guerra Mundial | Patrimonio Cultural de Defensa*. (2022, març 8). Patrimonio Cultural de Defensa Archivos, Bibliotecas, Museos.
<https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/novedades/mujeres-retaguardia>
- Mujeres, C. N. para P. y E. la V. C. las. (2019, març 12). *Retos y desafíos de las mujeres en México*. gob.mx.
<http://www.gob.mx/conavim/es/articulos/mes-de-la-mujer-retos-y-desafios-de-las-mujeres-en-mexico?idiom=es>
- NatGeoES. (2014, setembre 8). *La mujer en la Primera Guerra Mundial: ¿Un nuevo camino hacia la igualdad?* National Geographic.
<https://www.nationalgeographic.es/historia/la-mujer-en-la-primera-guerra-mundial-un-nuevo-camino-hacia-la-igualdad>
- Padilha, A. (2013, 2022). *Elementos de la comunicación*. Significados.
<https://www.significados.com/elementos-de-la-comunicacion/>
- Papel de la mujer en las Guerras Mundiales. (2022). En *Wikipedia, la enciclopedia libre*.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Papel_de_la_mujer_en_las_Guerras_Mundiales&oldid=145896676
- Pecharroman, C. (2020, juny 2). *Las primeras mujeres de la Asociación de la Prensa*. RTVE.es. RTVE.es.

<https://www.rtve.es/noticias/20200602/primeras-mujeres-asociacion-prensa/2015378.shtml>

Peiró, R. (2021, abril 8). *Comunicación*. Economipedia.

<https://economipedia.com/definiciones/comunicacion.html>

Pérez Porto, J., & Merino, M. (2008, octubre 8). *Definición de periodismo—Qué es, Significado y Concepto*. Definición.de.

<https://definicion.de/periodismo/>

Periodismo de guerra. (2022). En *Wikipedia, la enciclopedia libre*.

https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Periodismo_de_guerra&oldid=145872751#Historia

Periodista. (2022). En *Wikipedia, la enciclopedia libre*.

<https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Periodista&oldid=147497430>

Prepárate. (2021). *La comunicación*. Preparete.com.

<https://aula.prepararte.com.ar/uploads/1615329891%20-%20La%20comunicaci%C3%B3n.pdf>

Què és les xarxes socials? - Definició de tecnologia. (2022). theastrologypage.

<https://ca.theastrologypage.com/social-media>

¿Qué hace un Periodista? (2017). Neuvoo.

<https://neuvoo.com.mx/neuvooPedia/es/periodista/>

Ràdio, C. (2018, juny 4). *Estat de Gràcia - Robert Capa eren dos: El pseudònim que va enterrar Gerda Taro*.

<https://www.ccma.cat/catradio/alcarta/estat-de-gracia/robert-cap-a-eren-dos-el-pseudonim-que-va-enterrar-gerda-taro/audio/1005315/>

Redacció. (2019, febrer 1). *El Gobierno sirio mató a la periodista Marie Colvin de forma «deliberada»*. El HuffPost Internacional.

https://www.huffingtonpost.es/entry/el-gobierno-sirio-mato-a-la-periodista-marie-colvin-de-forma-deliberada_es_5c8a6a4ce4b0dd65d8eb41c0

Redacción. (2022, març 8). *Mujeres en el frente: Derrocando el estereotipo del corresponsal de guerra*. *Federacion ARTV*.

<https://federacionartv.com/mujer-corresponsal-guerra-desigualdad-roles-genero-federacionartv/>

Revell, I. (2017, desembre 19). Todo lo que debes saber sobre un corresponsal de guerra. *Medium*.

<https://medium.com/@InsRevell/todo-lo-que-debes-saber-sobre-un-corresponsal-de-guerra-596df11207c9>

Rsf_es. (s.d.). *Informes | Balance Anual 2021 de periodistas asesinados, encarcelados, secuestrados y desaparecidos—Reporteros Sin Fronteras*. Reporteros sin fronteras. Recuperat 11 desembre 2022, de <https://www.rsf-es.org/informes-balance-anual-2021-de-periodistas-presos-secuestrados-y-desaparecidos/>

Ruiz Franco, R. (2019). Miradas fotográficas de la guerra civil española: De Gerda Taro a Robert Capa. *1er Congreso Internacional sobre imagen, cultura y tecnología*. Universidad Carlos III de Madrid, 12.

Salvà, N. (2019, maig 25). Todas las batallas de Marie Colvin. *elperiodico*. <https://www.elperiodico.com/es/cuaderno/20190525/todas-batallas-reporte-ra-guerra-corresponsal-marie-colvin-7469466>

Serrano, C. S. (2016). El periodismo en los conflictos armados del siglo XXI: Entre las nuevas tecnologías y las amenazas de siempre. *Revista del Instituto Español de Estudios Estratégicos*, 8, Art. 8. <https://revista.ieee.es/article/view/218>

Silyunas, A. (2022). *Conferencia: El papel de la mujer en la Segunda Guerra Mundial*. Casa de rusia. <https://www.casaderusia.es/events-es/el-papel-de-la-mujer-en-la-segunda-guerra-mundial-conferencia-de-anna-silyunas>

tinta, R. L. (2017, juliol 31). *Mujeres en la España revolucionaria del 36*. La Tinta. Periodismo hasta marcharse. <https://latinta.com.ar/2017/07/mujeres-guerra-civil-espanola/>

Varis autors. (2018, març 12). Pioneres, periodistes—Report.cat. *Report.cat*. <https://www.report.cat/pioneres-periodistes-dones/>

Vera Fernández, A. (2015). *Mujeres corresponsales de la prensa española en zona de conflicto*

(https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2015/141379/TFG_AlbaVera.pdf). Facultat de Ciències de la Comunicació.

VV.AA. (2020). *LLENGUA CATALANA I LITERATURA 2º BATXILLERAT*

(CATALUNYA) con ISBN 9788421867020 | Casa del Libro. CAsals SA.

<https://www.casadellibro.com/libro-llengua-catalana-i-literatura-2-batxillera-t-catalunya/9788421867020/11549778>

ANNEXOS

Annex 1: La pel·lícula: “*Libertarias*”, 1996.

Sinopsi:

La pel·lícula “*Libertarias*” explica el paper que va tenir la dona en els conflictes armats. Ens situem a la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), concretament el 18 de juliol de 1936 quan l'exèrcit espanyol es va revoltar contra el Govern de la República. Arran d'aquest fet, un grup de dones milicianes i anarquistes va decidir reivindicar el seu dret a lluitar al capdavant de la guerra. En nom de la llibertat, les dones lliuren la seva pròpia batalla per equiparar-se als homes a la lluita armada.

Annex 2: Entrevista dona periodista corresponsal Txell Feixas– 1

-En quines zones de conflicte has estat?

En els darrers cinc anys com a corresponsal de la CCMA, he treballat en països en conflicte com Síria, l'Iraq, Afganistan, Kurdistan, Líban i Israel-Palestina.

-Sobre el teu llibre “Dones valentes” quina història d'elles t'ha impactat més?

La història de la Khadija -el primer capítol dedicat a les dones d'Afganistan- és el que ara més m'impacta. Sobretot perquè la vaig escriure des del Líban escoltant el testimoni d'una amiga ginecòloga que es desfogava explicant-me el patiment de les seves pacients. Però quan aquest estiu em van enviar al país, per cobrir el primer aniversari del retorn del règim talibà, vaig veure amb els meus propis ulls que hi havia milers de Khadija's. Mares que prefereixen avortar si estan embarassades d'una nena abans que portar-la al món. Totes saben, per experiència, la guerra diària que viuran les seves petites si volen sobreviure i créixer reivindicant-se com a dones.

-I des de la teva experiència com a dona corresponsal a llocs com Líban, Síria... quina és la situació que més t'ha sorprès o t'ha costat de gestionar?

La primera cobertura en zona de conflicte em va costar perquè m'estrenava com a corresponsal al Pròxim Orient. Va ser a l'Iraq treballant a Mossul, on una aliança de forces de seguretat internacional intentava expulsar Estat Islàmic. Veure la brutalitat i el terror amb què els extremistes tractaven la població, especialment les dones, em va ensorrar. Cada dia i sobre el terreny s'evidenciava la crueltat de què som capaços els éssers humans. Pel mateix motiu, el darrer viatge a l'Afganistan també em va deixar tocada. Entre moltes històries, vaig conèixer la Feruza, una nena de tres anys a qui els seus pares havien venut per tres mil euros. L'entregarien al cap de set anys, quan en complís deu, al seu futur marit en uns matrimonis infantils que s'han duplicat aquest any.

-Hi ha una manera de fer diferent de les dones periodistes en comparació amb els homes periodistes?, hi ha una mirada femenina?, hi ha de ser o no hi hauria d'haver diferència? Per exemple el cas de Gerda Taro o Marie Colvin (al meu treball també em centro en elles)

Crec que existeix una mirada femenina, però que, bàsicament, és una forma de veure el món més humana, empàtica i inclusiva. Per començar, nosaltres no deixem de banda a les dones, que som més de la meitat de la població mundial. Ni les convertim en la nota de color d'un reportatge, sinó que les posem al centre sense prejudicis, estereotips i amb mirada de gènere. A més, quan expliquem històries evitem convertir-nos en protagonistes i busquem enfocaments amb què l'audiència pugui sentir-s'hi connectada. Aproximacions que fugin dels números i dades de què estem anestesiades i ens ofereixin un valor afegit. Jo crec molt en un periodisme de bones històries humanes que serveixin per explicar un país, una regió, un moviment social o una guerra.

-Quines o quins són els teus referents d'homes i dones periodistes que han cobert situacions de conflicte al Pròxim Orient o en altres punts del món?

Lyse Doucet i Jeremy Bowen, tots dos corresponsals a Orient Mitjà per la BBC amb qui he tingut el plaer de coincidir. També vaig seguir la feina de Marie Colvin perquè el mític corresponsal Tomàs Alcoverro la va tenir de veïna de pis molts

anys a Beirut i me'n parlava. A partir d'aquí, em vaig enganxar al personatge i a la seva manera d'escriure i viure el periodisme. Més de prop, Rosa Maria Calaf va ser la corresponental que em faria adonar -quan estudiava- que les dones podíem viatjar a llocs que -encara per molta gent- són 'cosa d'homes'.

-Pel fet de ser dones, les periodistes s'enfronten a més amenaces que els homes, periodistes en zones de conflicte? (violació, embaràs forçós, altres tàctiques de guerra que afecten les dones en general) I aquestes amenaces com es gestionen emocionalment?

Les periodistes patim amenaces semblants a les dels nostres companys de professió. Sobretot perquè, en general, les tàctiques de guerra a què et refereixes les pateixen les dones del país. I nosaltres no ens hi podem comparar. Respecte a elles, portem una primera capa de protecció que és la de ser estrangeres. I encara una altra defensa que ens parapeta de patir les realitats de les locals: som periodistes. Aquestes dues condicions, estrangera i periodista, et fan gairebé intocable en molts contextos. Quan em pregunten si és molt dur treballar al Pròxim Orient sent una dona sempre contesto que te més avantatges que inconvenients. La principal és que nosaltres podem accedir a un món femení vetat per als homes i això vol dir poder explicar històries que no vagin coixes.

-Has detectat menysteniment tant d'autoritats o de ciutadans corrents pel fet de ser dona periodista?

Sí, especialment a l'Afganistan. Allà els talibans han buidat de drets bàsics les dones. Moltes estan engabiades i moren en vida, sense possibilitat d'estudiar, de treballar, de sortir de casa si no van acompanyades d'un home, d'ensenyar lliurement el seu cos, de manifestar-se... En aquest context, veure una dona al carrer treballant envoltada d'homes (el càmera, el productor, el traductor, el conductor...) i sabent que expliques la realitat d'on viuen fa que els generis urticària. A Kabul, els homes em cridaven mentre intentava gravar algun plató per la crònica, fins i tot algun va escopir-me i em va tirar objectes perquè marxés. Les societats patriarcals i conservadores liderades per extremistes volen esborrar, literalment, les dones de la via pública.

-El fet de ser dona i, en alguns casos, ser mare, quin pes té en la feina que feu? N'has conegut casos?

He conegut companyes per qui ser mare els suposa, a nivell laboral, una limitació a l'hora de tenir la flexibilitat i disponibilitat necessària per fer aquest tipus de cobertures. A nivell emocional, algunes porten molt malament els escenaris de conflicte perquè veient el patiment dels infants connecten de forma especial amb els seus fills. I tenen por de que els passi alguna cosa treballant que els impedeixi tornar amb els seus. Són situacions personals que, en cada cas, afegeixen una pressió diferent a la feina.

-El que es mostra als mitjans i xarxes socials respecte a la situació de la dona en els conflictes bèl·lics en comparació amb l'experiència de la vida real, t'ha canviat la perspectiva?

Sí. En general els mitjans i les xarxes avancem però encara abordem aquest col·lectiu tirant de tòpics que no s'ajusten a la realitat. Per exemple, el de que les dones del món àrab són submises, van velades i no tenen cap formació. Aquest perfil respon a una part però no pas a totes. Elles s'enfaden quan insistim a parlar per elles en comptes d'escoltar-les i deixar que s'expressin. Tendim a occidentalitzar i a fer nostra la narrativa dels altres.

-La guerra, els conflictes... han estat un terreny exclusiu pels homes encara ho són?, i si ho són, creus que hi ha una igualtat de futur de dona corresponsal amb comparació amb l'home?

Ara mateix crec que, per sort, aquesta afirmació es va convertint en un tòpic. El nombre de corresponsals femenines creix cada cop més. Tant és així que al Líban, Israel o Turquia -on viatjava sovint- som ja més dones que homes cobrint el nostre país respecte i la regió. L'estructura d'homes, en canvi, es manté intacta en les figures que ens manen, sent-ho la majoria de caps de secció i responsables dels nostres mitjans de comunicació. En el grup de dones que treballava ens fèiem dir 'Les corresponsales' perquè tot érem noies. Les coses han canviat molt des de que la imatge de la nostra professió era la d'un home, vestit d'aventurer, amb l'armilla salvavides i que passava més hores a l'hotel bevent alcohol que treballant al carrer.

Annex 4: Entrevista dona periodista corresponsal Marialba Gilabert – 2

-En quines zones de conflicte has estat?

Kosovo, Afganistan, Iraq, Gaza, Armènia, Kurdistan Iraquià, Egipte, Tunísia i Líbia.

I des de la teva experiència com a dona corresponsal o enviada especial en aquests llocs, quina és la situació que més t'ha sorprès o t'ha costat de gestionar?

El més difícil de gestionar va ser el retorn a casa després de la primera cobertura. Tens la sensació que traeixes la gent que has conegut al lloc on has estat perquè tu tornes a la teva zona de confort i ells es queden allà.

-A la teva empresa van optar primer per enviar un home o de seguida van pensar en tu o acceptar la teva proposta?

No. Sempre segueixen pensant primer en un home. A mi sempre m'han enviat allà on no tenen ningú més per enviar en aquell moment. Segueix havent-hi molt masclisme a les empreses.

-Hi ha una manera de fer diferent de les dones periodistes en comparació amb els homes periodistes?, hi ha una mirada femenina?, hi ha de ser o no hi hauria d'haver diferència? Per exemple el cas de Gerda Taro o Marie Colvin, (al meu treball també em centro en elles)

Crec que fem les coses de diferent manera per una qüestió d'educació, però no perquè veiem les coses de diferent manera. La sensibilitat a l'hora de tractar les persones en situació complicada és més una qüestió de caràcter i de qualitat humana que de sexe.

-Quines o quins són els teus referents d'homes i dones periodistes que han cobert situacions de conflicte al Pròxim Orient o en altres punts del món?

Carmen Sarmiento, Rosa Mª Calaf i Tomàs Alcoverro. Dels tres he après molt i les dues primeres van fer que m' enamorés d'aquesta feina.

-Pel fet de ser dones, les periodistes s'enfronten a més amenaces que els homes, periodistes en zones de conflicte? (violació, embaràs forçós, altres tàctiques de guerra que afecten les dones en general) I aquestes amenaces com es gestionen emocionalment?

No a més amenaces sinó a formes diferents de patir. A una dona la poden violar, però a un home també i al final el que tots ens hi juguem és la pell. Es gestiona prenent totes les precaucions possibles, això inclou aprendre formes d'autoprotecció, primers auxilis, control emocional...- i no pensar massa en el que pot passar i si passa mantenir sempre la calma. Sempre s'ha de tenir por, però mai s'ha de tenir pànic.

-Has detectat menysteniment tant d'autoritats o de ciutadans corrents pel fet de ser dona, periodista?

Sí. És clar. I també de companys i companyes que m'han arribat a preguntar que què hi feia "allà" una mare de família, durant moltíssims dels meus companys són pares.

-El fet de ser dona i, en alguns casos, mare, com determina la feina que feu?

Com qualsevol dona, des del moment que ets mare a tots els nens els veus d'una altra manera, molt més protectora. Però això passa a la feina i a la vida diària. Potser canvia que la teva forma de relacionar-te amb ells en països en guerra és molt més fàcil perquè estàs acostumada a tractar amb infants i ells ho noten.

-I als ulls de la gent en general?

Molta gent, incloses companyes, periodistes, consideren que o ets una egoista, o estàs boja i alguna fins i tot ha impedit que fes una cobertura dient als caps que no era lloc per enviar-hi una dona. La gent més respectuosa simplement et pregunta com ho gestiona la teva família i la meva resposta sempre ha sigut la mateixa: el pare dels meus fills era una persona excepcional, que entenia la meva feina -que també era la seva- i que confiava en les meves capacitats i en el meu bon criteri.

Jo vaig començar a cobrir zones conflicte quan ja tenia dos fills i crec que això va ser bo perquè ja era prou madura com a persona per saber que no era un joc,

estava prou formada professionalment i tenia molts més incentius per ser prudent i assenyada. Només em retrec a mi mateixa haver estat en una ocasió massa temps fora de casa: havia nascut el nostre tercer fill, una nena. Vaig estar fora tants dies que quan vaig tornar i em va veure no volia que l'agafés. Això em va fer entendre que si les separacions eren massa llargues ho patia i des de llavors les vaig limitar en el temps, cosa que a més recomano perquè no és bo estar sota tanta pressió massa dies seguits.

-El que es mostra als mitjans i xarxes socials respecte a la situació de la dona en els conflictes bèl·lics en comparació amb l'experiència de la vida real, t'ha canviat la perspectiva?

No. En tot cas hi ha coses que no s'expliquen i encara que s'expliquessin no acabaríem d'entendre. A mi em continua sorprenent la capacitat de fer mal de l'ésser humà i també la bondat de persones que tenen motius per odiar l'espècie humana.

-La guerra, els conflictes... han estat un terreny exclusiu pels homes encara ho són?, i si ho són, creus que hi ha una igualtat de futur de dona corresponsal amb comparació amb l'home?

No hi ha igualtat. En molts casos, especialment a la TV s'utilitza l'enviada dona no perquè sigui una professional qualificada sinó perquè és bo per donar "espectacle", ja que encara es considera una raresa que una dona entri en territori considerat masculí. En altres casos, com deia abans, s'opta pel paternalisme de prioritzar els homes, perquè són – suposadament- "més resistents" i menys "vulnerables". Personalment, crec que les dones tenim sovint més resistència emocional que molts dels nostres companys homes: no perquè siguem millors sinó perquè no tenim por de mostrar feblesa i això a ells els va a la contra. Per regla general ens costa menys reconèixer que necessitem ajuda i demanar-la. En qualsevol cas per fer aquesta feina no és millor ser dona o home: l'important és tenir un bon suport familiar, una bona preparació professional, maduresa, seny i molta fortalesa emocional. I això tant ho poden tenir un home com una dona. I també és bo que els equips siguin mixtes: on no entra ell, entra ella.

